

301.23
TÜH

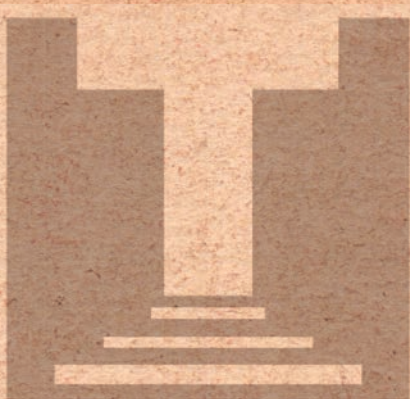
TÖB-DER YAYINLARI

**Emperyalizm
Ulusal Bağımsızlık
ve
TÜSTAP Kültür**

EĞİTİM DİZİSİ - 9

1977

TÜSTAV

6A/19948

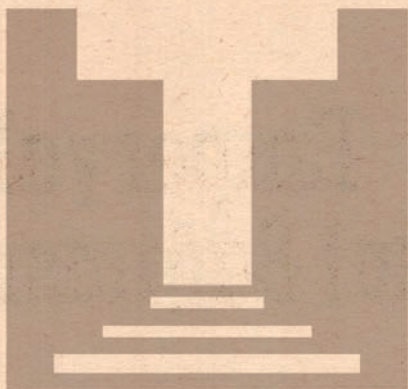

TÖB-DER YAYINLARI

**Emperyalizm
Ulusal Bağımsızlık
ve
Kültür**

EĞİTİM DİZİSİ - 9

1977

TÜSTAV

Şark Matbaası Ankara — 1977

Okuyucu, bu broşürün adına bakarak, onda emperyalizmin ya da ulusal bağımsızlık hareketlerinin çok yönlü olarak ele alınacağını sanmamalı. Zaten amaçlanan da bu değil. Ama burada, kısa da olsa, sınıflar ve sistemler açısından kültür sorunu, kültürün ulusal bağımsızlık hareketleriyle ilişkisi ele alınıyor.

Aslında kültür sorunları politik mücadeleyle, dünya ölçüsünde tutucu ve devrimci güçlerin çekişmesiyle yakından ilgili. Daha doğrusu bu sorunlar mücadelenin önemli bir yanını oluşturuyor. Kültür değerleri çağımızda çok daha hızlı yayılıyor, toplum yaşamının her kesimini etkiliyor, kişilerin bilinçlerinin ve davranışlarının biçimlenmesinde büyük bir etken oluyor.

Kültür denince akla genellikle sanat alanındaki ürünler; edebiyat, resim, müzik, mimari, heykeltıraşlık gibi dallarda toplumun ortaya koyduğu eserler geliyor. Bunlar elbette toplumsal kültürünün önemli bir bölümünü oluşturur. Ama kültürün yalnızca sanat ürünleriyle ölçülemeyeceği de açıktır. Sanat dünyayı ve insanı kavramanın, yorumlamanın bir biçimidir. Ama sanat alanındaki bilgiler, kurallar, değerler, doğa ve toplum hakkındaki genel bilginin, değerlerin yalnızca bir bölümünü oluştururlar. Sanatın yanısıra kültürü oluşturan örneğin felsefe, din, bilim gibi başka kaynaklar da var. Böylece kültür, belli bir toplumda sanat ve düşün alanındaki genel bilgileri, değerleri içerir.

KÜLTÜR TOPLUMSAL YAPININ DAMGASINI TAŞIR

Kültür de insan toplumuyla birlikte ortaya çıktı. Bir toplum ne derece ilkel olursa olsun, hiç kuşkusuz, düşük düzeyde de olsa bir kültüre sahip olmuştur. Yine kültür, her dönemde, toplumun alt yapısına uygun düşen bir karakter taşır. Burjuva sözcüleri, genellikle kültürü toplumsal yapıdan soyutlarlar. Örneğin onlar Eski Yunan ve Roma'nın parlak kültüründen söz ederken bu kültürü ortaya çıkaran toplumsal ve tarihi şartları, sınıfları, işbölümünü ve bu yapının kültüre vurduğu damgayı gözönüne almaz; bu kültür oluşumunu eski Yunanlı ve Romalıların parlak yetenekleriyle, adeta tanrı vergisi uygarlık hasletleriyle izah ederler. Bunun gibi Ortaçağ «Hristiyan Kültürü» ya da «İslâm Kültürü» nün yorumu da çoğu kez bilimsel ölçülerden yoksun biçimde yapılır. Bu kültürlerde belirleyici öge hep din olarak gösterilir. Oysa din kültüre katkısı ve etkisi olan unsurlardan yalnızca biridir. Orta çağda dinin kültür üzerindeki etkisi ne olursa olsun, ortaçağ toplumlarının sanatını, felsefesini, tüm düşün hayatını ve bu arada bizzat dini de biçimlendiren, o toplumların ekonomik alt yapısı olmuştur. Ortaçağın sanat ve düşün adamları genellikle kralların, prenslerin kilisenin himayesinde ve onların denetimi altında çalıştılar; eserleri de bu sınıfın dünya görüşünün damgasını taşıdı. Ressamlar İsa'nın Meryem'in tasvirlerinin yanısıra kralların, prenslerin, himayesinde buldukları soyluların resimlerini yaptılar ve onların başını hep kutsal bir hâle ile çevirdiler. Büyük mimarî eserler, saraylar ya da kiliseler soylulara, papazlara hizmet eden şeylerdi ve heykeltraşlar onların üstünlüğünü, gücünü belirleyen heykeller yaptılar. Doğu'da İslâm dünyasında da ozanlar kasidelerini padişahlara, şahlara sundular. Her yerde saray edebiyat-

ları oluştu. Minyatürlerde şehzadelerin aşkları ve av sahneleri dile getirildi.

Kuşkusuz, gerek İslâm dini, gerek Hıristiyanlık, ege men olduğu toplumlarda kùltùre kendine özgù renkler de katı. Örneğin Müslùmanlıkta heykel ve resmin yasaklanması bu sanat dallarını âdeta sildi. Diğer yandan her din kendi ulularını sahneye getirdi. Ve dinin de ötesinde çok daha toplumsal etkenler çeşitli toplumların kùltürlerine, onları birbirinden ayırmaya olanak veren kendine özgù bir renk verdiler. Örneğin bizzat İslâm dünyasında da pek çok farklı tarzlar, kùltürler oluştu. Ama tüm farklılara rağmen, ister doğuda, ister batıda olsun birbirine yakın gelişme aşamasında olan toplumların kùltürlerinde ortak noktalar bulunuyor. Feodal toplumların kùltürü feodal, burjuva toplumların kùltürü burjuva karakterde oluyor.

Diğer yandan kùltür, daha eski çağlardan beri insan toplumları arasında sürekli bir hareketlilik içinde olmuştur. Nasıl teknik alanda bir yeni buluş, örneğin, bakırın ve demirin işlenmesine ait yeni bir bilgi ve yöntem, bir toplumdan diğerine geçmişse sanat ve düşün alanındaki tüm değerler de öylesine birinden diğerine geçmiştir. Bu nedenle kùltür insanlığın ortak ürünüdür. Tarih boyunca kùltür ürünleri göçlerle, savaşlarla, ticari ilişkilerle durmadan bir toplumdan diğerine, bir kuşaktan diğerine ulaştı. Bazen aynı halk masalına, efsaneye, ufak tefek değişikliklerle hem Çin'de, hem Kuzey Afrika'da rastlamak mümkündür. Bunun gibi Avrupa'da Rönesans, binlerce yıl öncesinde Yunan ve Roma'da oluşturulan parlak kùltürden beslenerek doğdu. Eski Yunan ve Roma kùltürünün ise Mezopotamya ve Mısır kùltüründen büyük çapta etkilendiği biliniyor. Tarih boyunca, ekonomik ve toplumsal gelişmeyle birlikte bazı toplumlarda kùltür büyük gelişmeler, sıçramalar gösterirken, diğer bazı toplumlarda,

genel olarak ekonomik ve toplumsal yıkımla birlikte kültür düzeyinin de düştüğü, eski parlak dönemlerin zamanın külleri altında kaldığı görülür.

Çağımızda kültürün bir toplumdan diğerine yayılması, uluslar arasında kültür ilişkileri, eski dönemlerle kıyaslanamayacak biçimde büyük bir hız kazanmıştır. Bu, insanoğlunun son birkaç yüzyıl içinde üretim güçlerinin gelişmesinde sağladığı büyük başarılardan, bilim ve teknikteki ilerlemelerden ve bizzat kültür alanındaki gelişmelerden ileri geliyor. Önce feodal toplumun bağrında doğup gelişen kapitalizm bir dizi burjuva devrimini başardı. İnsanlar eski dünyadan dışa doğru açıldılar, dünyanın az bilinen ya da hiç bilinmeyen her tarafı keşfedildi. Kapitalizm yeni üretim ve yaşama biçimini, burjuva kültürünü dünyanın dört bir yanına taşıdı. Kendi içine kapanık halde yaşayan pek çok toplum dışa açıldı; kapalı ekonominin duvarlarıyla birlikte geleneksel yaşam ve düşünce tarzı da sarsıldı.

Kapitalizmin doğuşu, yalnız gülçü bir burjuva kültürü yaratmakla ve onu dünyanın dört bir ucuna yaymakla kalmadı; kendisiyle birlikte işçi sınıfının doğuşuna ve onun ilerici, devrimci kültürünün oluşmasına da neden oldu. Çok geçmeden kapitalist toplumun bağrından yeni bir toplum, sosyalist toplum doğdu ve sosyalizm, insanlık için yepyeni bir yaşama biçiminin, kültürün temeli oldu. İşte şimdi dünya ölçüsünde çekişen, bu iki sistem ve bu iki kültürdür.

ULUSAL KÜLTÜR SORUNU :

En azından bir yüzyıldan beridir ki «ulusal kültür» sorunu zaman zaman ortaya çıkan ve tartışılan bir konudur. Örneğin Türkiye'de daha Cumhuriyetten önce başlayarak «Batı kültürü», «ulusal kültür» gibi konularda tartışmalar

günümüze kadar sürdürüle gelmiştir. Tanzimat'tan bu yana toplumu yenileştirme çabasına girişenler genellikle ve doğal olarak burjuva batıyı gördüler. (Sosyalistlerin dışında elbette). Toplumun uygarlaşmasının şartı olarak burjuva kültürünü almak ve özümsemek gerektiğini söylediler. Buna karşı çıkanlar ise feodal, dini karakterdeki gelenekçi kültüre sarıldılar. Cumhuriyet öncesinden başlayarak Cumhuriyet döneminde de uzunca bir süre devam eden bu mücadele, kaçınılmaz olarak birincilerin başarısıyla sona erdi. Çünkü bu, feodal geçmişle burjuva gelecek arasındaki mücadeleydi ve toplum kapitalizm yönünde ilerledikçe burjuva kültürü de feodal kültürün yerini alacaktı.

İki kültür arasındaki bu mücadelede feodal kültürün kendisini yerli, burjuva kültürünü ise yabancı, «kökü dışarda», «frenk» ya da «gavur işi» sayması doğal karşılanmalıdır. Ama kapitalizm ülkemizde yerleştikçe burjuva yaşama biçimi de doğal bir hale geldi. Burjuva kültürü ağır bastı, kökü dışarda olmaktan kurtuldu. İşin garibi, bu kez de aynı burjuvazi sosyalizmi ve sosyalist kültürü kökü dışarda bir «yabancı ideoloji» saymaktadır!

Eskiden, burjuva kültürüne karşı çıkan tutucular, «bu kültür millî benliğimize uymaz» diyorlardı. Onların sözkonusu ettiği «millî benlik» eskiye ait olmalı; gelenekçi, islamî, tutucu değerler sistemiydi. Oysa bu geçmişin «millîlik»le bir ilgisi yoktu; tersine o, millî olmayan bir geçmişti. Hele o kültürün «ulusal kültür»le bir ilgisi hiç yoktu. Ulusal kültürü burjuvazi yarattı.

Ulus nasıl kapitalist dönemin bir kategorisi ise, nasıl kapitalizmle birlikte tarih sahnesine çıkmışsa, ulusal kültür de, kaynakları daha gerilere gitmekle beraber, ancak kapitalizmle birlikte «ulusal» anlamda şekillenir. Ticari ilişkilerin gelişmesi, ulusal pazarın oluşması, feo-

dal sınırların yıkılması dili etkilemiş; merkezi kültür kurumlarının da etkisiyle dil gelişmiş, çeşitli dağınık lehçe ve şive engellerini aşarak ulusal diller oluşmuştur. Ulusal duyguların kabarması, ulusal değerlerin oluşması da bu döneme rastlar. Dolayısıyla ulusal kültür burjuva toplum temeli üstünde yükselmiştir. Türk ulusu açısından da durum, hiç kuşkusuz bu şekilde gelişti, uluslaşma, burjuvalaşma ile paralel gitti. (1).

Günümüzde de, geçmiş yılların feodal tutucu geleceğini sürdürür görünen, kültür sorununa islâmî değerler açısından bakan ve bunu «millî görüş» diye adlandıran bazı akımlar görülüyor. Bunlar toplumun kurtuluşunu ideolojik yönden tarihin külleri arasında araştırıyorlar. İşin ilginç yönü şu ki, ideolojide gözlerini geriye çeviren ve islâmî değerler üzerinde şamata koparan bu çevreler, ekonomide hiç de geriye bakmıyorlar, kapitalizmden bir geriye dönüşü önermiyorlar; aksine, bu işin başını çekenlerin kapitalizmle son derece iyi bir şekilde haşır neşir oldukları görülüyor. Bu açık bir çelişkidir; ekonomide bur-

-
- (1) Ulusların kapitalizmle birlikte ortaya çıkışları, elbette ancak burjuva ulusların varolacağı, ya da her ulusun mutlaka kapitalist bir dönem yaşayacağı anlamına gelmez. Ulus kapitalist bir dönemde ortaya çıkar, ama toplum sosyalizme geçtikten sonra da, ulusların varlığı, bugünden kestiremeyeceğimiz uzun bir süre, ulusların dünya ölçüsünde tümenden kaynaşmasına kadar devam edecektir. Yine çağımızda, sosyalizmin bir dünya sistemi olarak ortaya çıkması, belli şartlarda bazı toplumların kapitalizm öncesinden doğrudan sosyalizme geçmelerine olanak vermektedir ve bunun örnekleri görülmüştür. Bu durumda ulusların gelişip serpilmeleri sosyalizm şartlarında mümkün olmaktadır.

juva, kültürde feodal olunamaz. Ama aslında bu bayların kendileri de çelişkinin farkındadırlar ve bile bile sürdürüyorlar. Söylediklerine inandıkları için değil, taktik gereği öyle davranıyorlar. Yapılan iş, yoksul, dindar halk kitlelerindeki tutucu eğilimleri sömürmekten, kaba demagojiyle onları oyalamaktan, yanıltmaktan ibarettir.

Bir yandan dini duyguları, mistisizmi gıdıklıyan burjuvazi, diğer yandan ırkçılığı, şövenizmi körüklüyor. Irkçılar da güya «yabancı ideoloji»lere karşı çıkıyor, kurtuluşu «millî benlik»e dönmekte arıyorlar. Onlar da gözlerini tarihe çeviriyorlar, eski kahramanların, fatihlerin anılarını tazeliyorlar. Kendilerini bu heyecanlı soy sop masallarına kaptıran birçok saf genç insan, bir kurdun soyundan geldiklerine inanacak kadar kendilerinden geçiyorlar. Hiç kuşkusuz, kapitalist ülkelerde her zaman bu kadar avanak bulunabilir. Üstelik, bu ırkçı masallarla büyülenmelerine yardımcı olan pek çok şey var. Açık ve gizli eller bu iş için seferber olmuş. Onların cebine münasip bir harçlık, bir de tabanca konuyor. Her cinayetten sonra sırtları sıvazlanan bu, kafası doğrudan yana boş, ama saçmadan yana dolu insanların, kendilerini bir kiralık katil değil de bir kahraman sanmamaları için ne sebep var .

Soy sop naralarıyla kendinden geçen, «yabancı ideolojilere» karşı olduklarını ve kurtuluşu «millî benlik»te aradıklarını söyleyen bu şaşkın güruhun yaptığı iş ise ülkede kapitalizmin ve emperyalizmin çıkarlarını savunmak, onun uşaklığını yapmaktır. Onlar yabancı ideolojilere karşı olduklarını söylerken sadece saçmalyorlar. Ama onları yönetenler, ipleri ellerinde tutanlar elbette sağ değiller, onlar ne yaptıklarını çok iyi biliyorlar.

IRKÇILIK ULUSLARARASI GERİCİ BİR İDEOLOJİDİR :

İrkçilik hiçbir halka atalarından miras kalmaz, o belli bir toprağa özgü değildir. İrkçilik, kapitalist dönemde ortaya çıkan uluslararası, gerici bir ideolojidir, kapitalizmin ürünüdür. Nasıl kapitalizm salt belli bir ulusa özgü değilse, uluslararası bir sistemse, burjuva ideolojisi ve onun ürettiği ırkçılık da öylesine uluslararasıdır. *

Burjuva dünya görüşü bireycidir, bencildir. Bencillik burjuva sisteminin yapısından kaynaklanır. Her kapitalist başkalarını ezip sömürerek palazlanır. Burjuva dünyasında başarılar ya kişisel yeteneklere, ya rastlantılara bağlanır. Bir kişi zengin olmuşsa şansı yaver gittiği için, çalışkan ve yetenekli olduğu için zengin olmuştur denir. Politik yaşamda, sanatta, sporda, sosyal yaşamın her kesiminde üstün başarılar hep kişilerin salt kendi yeteneklerine, doğuştan gelme üstün dehalarına bağlanır. Burjuva dünya görüşü yaşamın sosyal yönünü, nesnel şartları görmezlikten gelir. Ekonomik alanda burjuvaların zenginliğinin ancak onlarca, yüzlerce, binlerce emekçinin ortaklaşa üretimiyle yaratıldığını bilmez görüldüğü gibi, sanat ve bilimdeki her başarıda da geçmiş kuşakların ve tüm bir toplumun payını, insanoğlunun yüzyıllar boyu biriken, yaratılan ortak bilgisini, deneyini yok sayar.

Burjuvazi ulusal başarıları da, salt o topluma özgü üstün niteliklerle izah eder; ulusal bencilliği savunur, ırkçılık yapar. Kuşkusuz, bu bireyci, bencil, ırkçı dünya görüşü herhangi bir bilimsel temelden yoksundur. Tarih boyunca toplumların yükselmelerinde ve çöküntülerinde soy sopa dayalı nitelikler değil, iç ve dış nesnel şartlar rol oynamıştır. Mısırlılar, Çinliler, Hintliler, Mezopotamya halkları tarihin bilinen en eski uygarlıklarını oluşturmuşlardı;

ama tarihî gelişim buralarda toplumları geriye düşürürken uygarlık dünyanın başka ülkelerinde, başka toplumlarında gelişti. Tarih boyunca görülen bu iniş ve çıkışlar, irksal niteliklerle izah edilemez. Çağımızda ise ırkçılık iflas etmiştir. İç ve dış sömürü kalktığı zaman en geri toplumların bile uygarlık alanında nasıl dev adımlar attıklarını sosyalizmin uygulaması göstermiştir.

Ortaçağlarda feodal üst sınıf soyluluğuyla övünürdü. Kralların, prenslerin soylarında, kanlarında üstün nitelikler varsayıldı. Büyük halk çoğunluğu değersiz, yalnızca soylulara hizmet etmesi gereken bir kitle sayılırdı. Kapitalist dönem ise ulusal şövenizmi, ırkçılığı getirdi.

Kapitalizm önce Batı Avrupa'da boy gösterdi, ırkçılık da ilkin burada filizlendi. Bilim ve teknikte, sanat alanında önemli başarılar gösteren ve dünyanın dört bir ucunda sömürge fetihlerine girişen beyaz Avrupalı, beyazların üstünlüğüyle övünmeye başladı. Beyaz ırkın üstünlüğü teorisi ortaya atıldı. Esmer, sarı, kara ve kızıl derili sömürge halkları aşağı ırktan sayıldılar; beyazların onların ülkelerini ele geçirmesi, sömürmesi, onları yönetmesi doğal kabul edildi. Bu ırkçı ideoloji sömürgecilerin çıkarlarına uygun düşüyordu ve ortaya çıkış nedeni de özünde buydu.

Beyaz adamın ırkçılığını ulusal ırkçılık teorileri izledi. En büyük sömürge imparatorluğunu kuran İngilizler, İngiliz ırkını en üstün saymağa başladılar. İngiliz devlet adamları, «hiç bir İngilizle bir Hintli bir sayılabilir mi?» diyorlardı. İngiliz ırkçılığını Fransız, İspanyol ve diğer sömürgeci ulusların ırkçılıkları izledi. Bunlardan daha sonra, ama daha güçlü biçimde ortaya çıkan ise Alman ırkçılığı oldu. Almanya sanayi devrimini İngiltere ve Fransa'dan sonra başardı ve ulusal birliğini de ancak 19. yüzyılın ikinci yarısında tamamladı. Alman burjuvazisi sömürgeleri

paylaşmakta geç kalmıştı. Hızla gelişen Alman sanayii de kendisine sömürgeler, dış pazarlar aramakta idi. İşte Alman ırkçılığının o denli güçlü olmasının nedeni de budur. 1870'de Fransayı yenilgiye uğratan Almanya'da ırkçılık giderek şahlandı. Alman ırkı üstün bir ırktı, o halde hakkı olan sömürgeleri ele geçirmeliydi..

Türkiye'de ise ırkçılık 20. yüzyıl başlarında, başlıca Alman ırkçılığından esinlenerek, Ortadoğu'da kendisine pazarlar arıyan Alman emperyalizminin itmesiyle, dağılmakta olan bir imparatorluğun temelleri üzerinde uç verdi. Çok geçmeden «Turancılık» adını alan bu ırkçı akım, tüm Türkleri biraraya getirecek geniş bir «Turan imparatorluğu» düşünüyü geliştirmeye başladı. Bu düş 1. Emperyalist Savaşın külleri arasında yitip gittiyse de ırkçılık yitip gitmedi. Tersine, Turan imparatorluğunu düşlemese de, ırkçı ve şoven bir ideoloji Cumhuriyet döneminde bizzat devlet eliyle yoğun bir şekilde işlendi; dil ve tarih anlayışı, eğitim ve kültür ırkçı-şoven bir karaktere büründü. Günümüzde çok daha fanatik ırkçı akımların gelişmesini, örgütlenmesini, ilerici hareketin karşısına dikilmesini doğal karşılamak gerekir. Yıllar boyu beslenen ırkçılık elbette bu ürünleri verecekti. Kaldığı ırkçı ve şoven olanlar yalnızca bu etikete açıkça sahip çıkanlar değil, burjuvazinin tümüdür. Burjuvazi ülkemizde gerek emekçi sınıflar, gerek halklar açısından demokratik bir toplum kurmaya yanaşamazdı; çıkarları buna elvermiyordu.

Görüldüğü gibi, Türkiye'deki ırkçıların, «yabancı ideolojilere karşı olmak» ve «millî benlik» çığılıkları arasında salt kendilerine özgü, ulusal olarak niteledikleri görüşler aslında uluslararası gerici görüşlerdir. Onların ırkçılığı, bu tür kof övünmeleri kendi tekellerinde sanmaları gülünçtür. Ve eğer onların mantığıyla gidilirse, bu tür görüşlerin kökü dışardadır, bunlar yabancı ideolojilerdir,

demek gerekir. Ama böyle bir şey demiyoruz. Irkçılığın kökü uluslararası bir sistem olan kapitalizmdir ve Türkiye'de de bu cinsten gerici görüşleri besleyecek, onlara sahip çıkacak bir burjuvazi vardır. Irkçılık burjuvazi için yabancı bir ideoloji değil; ama işçi sınıfı ve emekçiler için yabancısıdır. Irkçılık ve şovenizm işçi sınıfının çıkarlarına, dünya görüşüne yabancı, zararlı bir akımdır.

Türkiye'de, bu «yabancı ideolojiler» edebiyatını yalnız etiketli ırkçılar yapmıyor, burjuvazinin tüm kanatları, tüm politik örgütleri ve ideologları yapıyor. Onlar sosyalizme karşı, kitlelerin demokrasi ve özgürlük mücadelesine karşı; kısaca, ileri ve doğru olan her şeye karşı bu kaba demagojiye başvuruyorlar. Oysa savundukları şey nedir? Nasıl bir «ulusal» düzen, nasıl bir ideolojidir?

Açıktır ki kapitalistler ve büyük toprak sahipleri, diğer kapitalist ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de, yalnız kendilerine özgü, yalnız kendi uluslarına özgü bir şeyi değil, uluslararası bir sistemi, kapitalizmi; başka bir deyişle, kendi sınıf çıkarlarını savunuyorlar. İşlerine gelmeyen her görüşü, kültürü ve ideolojiyi yabancı sayan bu bayların kendi görüşleri, kültürleri ve ideolojileri nedir?

Cumhuriyet'ten önce egemen olan feodal dünya görüşü, İslâmî değerler, belli bir ulusa, ya da Anadolu'ya özgü değildi. Bu değerler diğer İslâm ülkelerinde de ortaklaşa sahip olunan değerlerdi. Bunun da ötesinde feodal kültür, dünya ölçüsünde ortak niteliklere sahiptir. Toplum kapitalizme yöneldikten sonra alınan burjuva kültürü ise çok daha açık şekilde uluslararası niteliktedir. O kadar ki hukuk, bilim, felsefe ve sanat alanlarında, feodal eskinin yerine konan her şey Batı'dan alınmıştır.

Burjuvazi, bugünkü mülkiyet ilişkilerini dayandırdığı yasaların tümünü, Medeni Kanun'u, Borçlar Kanunu'nu, Ticaret ve Ceza Kanunlarını ve ötekileri, hemen hemen

olduğu gibi, batılı kapitalist ülkelerden aktardı. Burjuvazi bu yasaların köklerinin nerede olduğunu «yabancı»lığını acaba hiç düşünüyor mu?.

Burjuvazi parlamenterizmi, hükümet biçimini Batılı kapitalist ülkelerden aldı. Gerçi burjuva demokrasisini kuşa çevirdi, ama böyle şeyleri bizzat Batılı kapitalist ülkeler de fırsat buldukça yapıyorlar.

Burjuvazi giyim kuşamından, mutfağından, eğlencesinden düşün hayatına kadar her şeyiyle Batı burjuvazisi gibi davranmakta, onun gibi olmak istemektedir. Gerçi yer yer, eski yeninin içinde, ya da onun yanısıra yaşamakta, devam etmekte, ortaya iğreti durumlar çıkmaktadır. Ama Türkiye kapitalizminin güdüklüğü, dışa bağımlılığı gözönüne alınırsa böyle şeyler de doğaldır. Geri kalmış bir burjuvazinin «kafaları» da elbette geri kalmış olacaktır..

Türkiye'de herhangi bir burjuvanın demokrasiden, özgürlükten ne anladığına bakınız, onların «hür demokratik düzen» sözlerini irdeteyiniz; bunun herhangi bir Amerikan generalinin özgürlük ve demokrasi anlayışından hiç bir farkı yoktur. Bu, burjuvazinin başkalarını soyma, sömürme ve başkaları ses çıkardığı zaman onları ezme özgürlüğüdür.

Tüm burjuvaların tarihi olaylara bakış açısı, dünyayı ve toplumu yorumlayışları temelde aynıdır. Bu da doğal birşey: Her sistem kendi üst yapısını oluşturur, mülkiyet ilişkilerine uygun bir değerler sistemi kurar, bir kültür yaratır. Bu nedenle burjuvazinin kendi ideolojisini, kültürünü «millî» ötekileri «yabancı» sayması yalnızca kaba bir demagojidir.

Burjuva kültürünün uluslararası yaygınlığı daha yüzyıldan fazla bir zaman önce şöyle değerlendiriliyordu :

«Eski yerel ve ulusal kapalılık ve kendine yeterlik ye-

rine, her yöne dağılan ilişkileri, ulusların evrensel karşılıklı - bağımlılığını görüyoruz. Usal üretim de maddi üretim gibi. Tek tek ulusların usal yaratıları şimdi ortak mülkiyet olmuştur. Ulusal tek - yanlılık ve dar kafalılık gün geçtikçe gerçekleşmez oluyor, sayısız yerel ve ulusal edebiyattan bir dünya edebiyatı doğuyor.»

HER ULUSAL KÜLTÜR, İÇİNDE HEM İLERİCİ, HEM TUTUCU UNSURLAR TAŞIR :

Emperyalist bir dönemde uluslararası bir burjuva kültürünün varlığı bir olgudur. Ancak, bu ulusal kültürlerin varolamayacağı anlamına gelmez. Her toplum kendi ulusal dili aracılığıyla kültür ürünleri yaratır ya da bu ürünlerle bağ kurar. Sanat eserleri, her ülkenin doğa ve insan varlığını değerlendirerek, kültür değerlerinden yararlanarak yaratılır. Toplumun kendine özgü beğenileri, gelenekleri, ulusal motifler bu ürünlere yansır. Her toplum, kültüre ulusal bir biçim ve renk katar, uluslararası kültüre katkıda bulunur.

Sınıflı bir toplumda kültür, kaçınılmaz olarak hem tutucu, hem ilerici unsurları içerir. Böyle toplumlarda ağır basan, kültüre damgasını vuran elbette hâkim sınıfların kültürüdür. Ama diğer yandan ezilen sınıfların yaşama şartlarından doğan, sınıf mücadelesinden kaynaklanan, ezilenlerin özelemlerini, çıkarlarını, dünya görüşlerini dile getiren bir kültür de içten içe oluşur. Tarih boyunca insanlığın sömürüye, zulme başkaldırısını dile getiren, insanca dayanışmayı, yardımlaşmayı, sevgiyi içeren bir kültür de daima görülmüştür. İşçi sınıfının tarih sahnesine çıkışından ve kendi bağımsız ideolojisini yaratmasından sonra bu kültür daha bilinçli şekilde yaratıldı ve her türlü gerici kültürün karşısında yer aldı.

Daha sosyalist devrimin zaferinden önce, her ulusal kültür içinde var olan farklı nitelikteki bu «iki kültür» bilimsel olarak açıklığa kavuşturulmuştu :

«Her ulusal kültür, pek az gelişmiş olsa bile, demokratik ve sosyalist bir kültürün unsurlarını içerir. Çünkü her ulusta sömürülen bir emekçi yığını vardır. Bu kitlenin yaşam koşulları zorunlu olarak demokratik ve sosyalist bir ideolojiyi doğuracaktır. Ama her ulusta aynı zamanda (çoğunlukla aşırı - gerici ve yobaz bir nitelik taşıyan) bir burjuva kültürü de vardır; üstelik bu kültür yalnızca «unsurlar» şeklinde değil **egemen** kültür şeklinde yaşar. Bu bakımdan «ulusal kültür» genel olarak büyük toprak sahiplerinin, papazların ve burjuvazinin kültürüdür.»

Kapitalist bir toplumda «sınıflar üstü ulusal bir kültür» olamayacağını belirten ustalar, böyle bir toplumda ulusal kültürün burjuvazinin ve büyük toprak sahiplerinin damgasını taşıyacağını belirtiyor ve bu konuda işçi sınıfının politikası şöyle konuyordu :

«Demokrasinin ve dünya işçi hareketinin uluslararası kültürü» sloganını ileri sürerken, biz, her ulusal kültürden yalnızca demokratik ve sosyalist olan unsurları alıyoruz ve bunları sadece ve kesinkes burjuva kültürüne ve her ulusun burjuva milliyetçiliğine karşı olduğumuz için alıyoruz. Hiç bir demokrat ve hele hele hiç bir marksist dillerin eşitliğini ya da «kendi» burjuvazisi ile anadilinde tartışmaya girişme gereğini, kendi köylüsü ve kendi küçük - burjuvazisi saflarında anti - feodal ve anti - burjuva düşünceler yayma gereğini inkâr edemez.»

Çağımızda durum daha da değişiktir. Sosyalizmin önce bir, sonra birkaç ülkede zafere ulaşması, dünya sos-

yalist sisteminin doğması, artık demokratik ve sosyalist kültüre, salt burjuva uluslarındaki kültürün bir **unsuru** olmaktan öte, büyük bir varlık ve önem kazandırmıştır. O, artık sosyalist ülkelerde halkın yegâne kültürüdür, sağladığı gelişme ve başarılarla aynı zamanda ileri kapitalist ülkelerde ve geri kalmış toplumlarda kültürel yaşamı, bundan 50-60 yıl öncesiyile kıyaslanamayacak çapta etkilemektedir. Kapitalist ülkelerde kültür kurumları, basın araçları ve çoğu zaman yazarların, fikir işçilerinin ekmeği burjuvazinin elindedir. Ama işçi sınıfı ve diğer demokrat güçler, son derece sınırlı olanaklara rağmen demokrat ve sosyalist nitelikte kültür ürünleriyle toplumu büyük çapta etkiliyorlar. Artık birçok ülkede en iyi sanat ve düşün adamları sosyalistlerin ve demokratların saflarından çıkıyor. Dünya ölçüsünde ağır basan kültür artık sosyalist kültürdür ve kapitalist ülkelerde bile burjuva kültürü sosyalist ve demokratik kültürün karşısında gerilemektedir.

Burjuvazi ve büyük toprak sahipleri nasıl kendi çıkarlarını tüm ulusun çıkarları gibi gösteriyorlarsa, kendi kültürlerini de tüm ulusun tek kültürü gibi göstermeye çalışıyor ve emekçi halkın demokratik ve sosyalist kültürünü topluma yabancı, zararlı diye niteliyorlar. Oysa burjuvalar ve büyük toprak sahipleri toplum içinde ancak bir azınlıktırlar. Geniş halk kitlelerine zarar veren, yabancı olan egemen sınıfların gerici kültürüdür. Emekçi halkın dünyaya bakış açısı, onu yorumlayışı farklıdır ve daha burjuva toplumu içinde onun demokrat ve sosyalist kültürü yaratılmaktadır. Bu kültürün dayandığı taban her ülkenin geniş emekçi çoğunluğudur. Bir ülkede işçi sınıfının varlığı kaçınılmaz olduğuna göre, orada demokrat ve sosyalist kültürün varlığı da kaçınılmazdır. Ve bu kültür, elbette, uluslararası demokratik ve sosyalist kültürün bir parçasıdır; ondan etkilenir ve ona katkıda bulunur.

BURJUVA KÜLTÜRÜNDE BİREYÇİLİK :

Çağımızda emperyalizm, emekçi kitleleri ve sömürdüğü diğer halkları boyunduruk altında tutabilmek, uyanışlarını engellemek, mücadelelerini saptırmak için kültür alanında da son derece bayağı, uyuşturucu, tahrip edici yöntemlere başvuruyor. Dünyanın dört bir yanına ihraç edilen polisiye ve kovboyculuk filimleri; sadizmi, seksi, korkuyu konu edinen ve yayan filimler, aynı türden romanlar — çocuk romanları da dahil— bunun örneği. Bu tür bayağılıklar kapitalist toplumların kültür yaşamında büyük yer tutuyor. Ama elbette burjuva kültürü salt bundan ibaret değil. Özellikle doğuş döneminde burjuva kültürü büyük atılımlar yaptı ve devrimci bir rol oynadı. Ama onun tutucu ve giderek gerici bir kimliğe bürünmesi çok sürmedi.

Burjuva kültüründeki devrimci dönem, burjuva devrimleri öncesine ve bu devrim dönemlerine rastlar. Kapitalizm üretim güçlerini görülmemiş bir hızla geliştirdi, sanayi devrimini başardı. Bu dönem, yalnız büyük keşifler, dev fabrikalar, yollar, ulaşım araçları dönemi olmakla kalmadı; o, feodalizmin uyusuk sosyal yapısını, geleneklerini, aile anlayışını da darmadağın etti. Ve bu dönemde kültür, Ortaçağ'ın o bir bakıma uzun kış uykusundan sıyrıldı, düşün ve sanat alanında, teknik buluşlara denk düşen şaheserler yaratıldı. Fizik, kimya, astronomi, biyoloji ve arkeoloji gibi bilimlerdeki yeni buluşlar, Ortaçağ'ın dine dayalı öğretisinde büyük gedikler açtı. Rönesans çağının düşünürleri k'liseye karşı yiğitçe bir savaş verdiler. Edebiyatta, resim, mimari ve heykeltraşlıkta, müzikte büyük ustalar yetişti.

Burjuva düşünürlerinin ve sanat adamlarının tutucu feodal görüşlere ve geleneklere karşı yürüttükleri bu sa-

vaş, hiç kuşkusuz, güçlü devrimci bir nitelik taşır. Böylece düşüncenin, sanatın önündeki engeller aşılmış ve kültür büyük bir ilerleme sağlamıştır.

Ama burjuvazi, gerici konuma düşmüş bir toplum düzenine, feodalizme başkaldırdığı halde, toplum yaşamında sömürüye ve zulme son vermedi, feodal sömürü ve zulmün yerine kendi sınıfının sömürü ve zulmünü geçirdi. Mülk sahibi bir sınıf olarak onun rolü buydu. Bu nedenle de burjuva devrimciliği uzun boylu devam edemedi. O, feodal soylulara karşı yükselttiği özgürlük ve eşitlik bayrağını, kaçınılmaz olarak kendisi çığneyecekti ve öyle oldu.

Burjuva kültürü, bu sömürücü sınıfın karakterini taşır, onun çıkarlarına, isteklerine göre biçimlenmiştir. Bireycidir, savaşçıdır ve gerçekçi, eleştirici olmaya çalıştığı zaman bile idealizm çerçevesinden sıyrılamamıştır.

Burjuva düşüncesinde bireycilik, bireyin özgürlüğü, hakları olarak feodal bağlara karşı ileri sürüldüğü zaman, feodal düzene genel başkaldırıya olduğu gibi, onun bir parçası olarak ileri bir tavırdı. Kişinin serflikten kurtuluşu, can dokunulmazlığı, kişiye işkence yapılamıyacağı, kişinin vicdan ve düşünme, düşündüklerini söyleme özgürlüğü, burjuva devrimleri döneminde «birey»den yana ileri sürülen isteklerdi. Kuşkusuz bunlar ilerici isteklerdi ve bugün de öyledir. Bu istekler, feodal soylular dışında tüm halkın yararına isteklerdi. Burjuvazi, bunların yanı sıra, birey için serbest ticareti, kazancına ve girişimine müdahale edilmemeyi v.s. de istiyordu. Bunlar ise yalnızca burjuvaları ilgilendiren isteklerdi. Tarihi süreç içinde birinci grup istekler önemini yitirdi, ama ikinciler daha da önem kazandı.

Kuşkusuz, günümüzde burjuva bireyciliğinden söz ederken onun birinci anlamını kastetmiyoruz ve zaten «bi-

reycilik» o anlamını çoktan yitirdi. Burjuva devrimlerinin hemen ertesinde bireycilik açık bir benciliğe dönüştü.

Ekonomik alanda bireycilik, «bırakınız yapsınlar, bırakınız etsinler» diye formüle edilen serbest rekabet yasası biçiminde ifadesini buldu. Bu, kişinin kişiyi sömürmesine hiç bir engel konulmaması demektir. Gerçekten de kapitalist ekonomi, burjuvaların sömürge halklarını, işçileri alabildiğine vahşice sömürmesi ve büyüklerin küçükleri yutup sahnedan silmesi, küçük üreticilerin proleterleşmesi yoluyla büyüdü ve tekelci döneme ulaştı.

Bu yasa burjuvazinin tüm sosyal ve kültürel yaşamını da belirledi. Feodal dönemin yiğitle, onurla, dostlukla ilgili değer yargılarının yerine paraya ve çikara dayanan ilişkiler geçti. Kapitalizm yalnız kendini, kişisel mutluluğunu düşünen, bunun dışında herşeye boş verip geçen, başkalarının acıları karşısında tınmayan, hatta kendi mutluluğunu başkalarının acıları üstüne kuran bencil, acımasız insan tipini yarattı. Büyük kentlerde, yapılarda, ulaşım araçlarında insanları biraraya getirdi, ama onları birbirine yabancılaştırdı. «Gemisini kurtaran kaptandır», ya da «her koyun kendi bacağından asılır» ata sözleri tam bu döneme uygun düşmektedir.

Burjuvazi herşeyin ölçüsü olarak parayı getirdi ve herşeyi parayla alınır satılır bir metaya dönüştürdü. Burjuva dönemde aşk bile anlamını değiştirdi. Onun roman kahramanları artık Romeo ve Juliet'ler değildir. İnce hastalıklı aşk romanı kahramanları giderek tarihe karıştı. Burjuva romanının kahramanı artık Maupassant'ın «Güzel Dost»taki Durio'su gibidir. Durio, önce bir bürokratin karısını metres tutarak üst tabakaya sokulur, sonra bir milyonerin yaşlı karısını baştan çıkarır, daha sonra ise aynı kadının kızıyla evlenerek büyük sermayeye kapağı atar..

BURJUVA KÜLTÜRÜ SAVAŞÇIDIR :

Burjuva kültürü, burjuva toplumunun savaşı karakterini taşır. İnsanlık daha başından beri doğa güçlerine karşı da bir savaş vermekte ve doğaya egemen olmak, doğa güçlerini insan yararına kullanmak için çabalamaktadır. Ama burjuvazinin savaşı, sömürücü bir sınıfın savaşı olarak, insanın insana karşı amansız kavgasını yaratmaktadır. Bu savaşı burjuva toplum yapısının kaçınılmaz bir sonucudur. Bir burjuva ancak başkalarını sömürerek, başkalarının emek ürünlerine el koyarak varolabilir; bunun için de o, başkalarını baskı altında tutmak için savaşır. Bir burjuva ayakta kalabilmek, giderek daha çok sermaye biriktirmek için başka burjuvalarla kapışmak zorundadır. Burjuvazi kâr uğrunda sömürge fetihlerine girişti, başka ülkeleri talan etti, başka ülkelerin halklarını köleleştirdi. Çeşitli ulusların burjuvaları sömürgeci, pazarları aralarında bölüşmek için durmadan savaştilar ve insanlığı dünya ölçüsünde iki büyük emperyalist savaşa sürüklediler.

Bu savaşı karakter burjuva sosyal yaşamına, kültürüne sinmiştir. Burjuva düşüncesi başkalarının yaşamına değer vermez, başkalarına karşı acımasızdır. Amerikan sinema dünyasına bakmak yeter: sömürgeci ve korsan yaşam anlayışı bu sinemaya sinmiştir. Avrupalı beyazlar yerlileri topraklarından söküp atarak, öldürerek, madenlerde zorla çalıştırarak Amerika'ya yerleştiler. Kıtanın paylaşılmasında, yerlilerin yanısıra, kendi aralarında da amansız bir savaş yürüttüler. Bugün bile Amerikan filmleri kızılderililerle yapılan savaşları yansıtıyorlar. Bu filmlerde işgalci zorbalar sevimli film kahramanları rolüne çıkarılırken Kızılderililer kötü niyetli, saldırgan vahşiler olarak gösterilirler hep. Sonunda, kampları ele geçir-

mek, yakmak, güzel kadınları öldürmek isteyen kızılde-
rililer kılıçtan geçirilerek seyirciye rahat bir nefes aldırı-
lır. Kovboylar ise, yalnız sığır gütmekte değil, adam öl-
dürmekte de usta insanlardır. Kafaları bir şeye kızdı mı,
ya da salt efelik gösterisi için, tabancalarını şimşek hi-
ziyla çeker ve karşılarındakini yere sererler.. Bütün bun-
lar daldan bir armut koparılır gibi rahat yapılır.

Burjuvazi, toplumu, başkalarına karşı savaşçı bir ruh-
la eğitir. Başka halklar, uluslar hep düşman gibi gös-
terilir. Onlarla eskiden yapılmış savaşlar belleklerde
canlı tutulur. Başka toplumlara karşı yürütülmüş saldırı
savaşları, talanlar, katliamlar birer kahramanlık gibi gös-
terilir. Irkçılık ve şovenizm durmadan körüklenir. Öyle ki
emekçi kitleler burjuvazinin çıkarları için çıkarılan savaş-
lara gözü kapalı bir biçimde koşsunlar, ulusal kahraman-
lık duygularıyla kendilerinden geçerek savaşsınlar.

Uluslar arasında sürekli bir barışın kurulması burju-
vazinin işine gelmez. Günümüzde emperyalist ülkeler
durmadan silahlanıyorlar ve savaş korkusunu kitleler a-
rasında canlı tutuyorlar. Çünkü dünyada silahsızlanma ve
barış yönünde ciddi adımların atılması ve hele bunun
gerçekleşmesi demek, emperyalist ülkelerin büyük savaş
sanayilerinin çökmesi, emperyalist ekonominin bunalma-
sı demektir. Emperyalist burjuvazi bir yandan kendi
devletini büyük bir silah alıcısı haline getirerek, öte yan-
dan diğer dünya halkları arasında savaş ocakları kışkırtı-
p silahlanma yarışına yol açarak silah satışlarından dev
kârlar sağlıyor, kendi bunalımını azaltıyor, ömrünü uzatı-
yor. Bunun için de dünya ölçüsünde sürekli bir güvensiz-
lik havası yaratılmalı, halk kitleleri öcülerle, saldırı teh-
ditleriyle ürkütülmelidir.

Burjuvazinin yüzyıllar boyu topluma şırınga ettiği bu
duygular, bireylerin kafasında şartlanmalar yaratıyor. Da-
ha birkaç yüzyıl önce İngiliz filozofu Hobbes, «insan in-
sanın kurdu» demişti. Bu anlayış burjuva kültürüne yer-
22

leşmiştir. Burjuva kafasına göre, insanlar arasındaki kavgaya hiç bir zaman bitmeyecektir. Her insan başka insanlara, her ulus başka uluslara düşman olmak zorundadır. Herkes yalnız kendi çıkarını düşünür, hiç kimse kimseye güvenmemeli..

Bu nedenle de burjuva toplum düzeni koşullarında hümanizma, küçük burjuva düşüncesinin yarattığı bir ütopya olarak kalmaya mahkûmdur. Başkalarına karşı acımasız davranan, doymak bilmez çıkar ve kâr hırsı uğruna sırasında dünyayı kana ve ateşe boğan, seller gibi insan kanı akıtan burjuvazinin, kimi zaman hasta bir insanı kurtarmak, bir sakatı iyileştirmek gibi göz yaşartacak ince gösterileri, sahtekârlıktan, aldatmacadan başka birşey değildir. Bununla ilgili olarak Gorki şöyle diyor :

Hiç kuşkusuz, temel ahlâk ilkelerinden birisi «Komşunu kendini sevdiğin gibi sev» olan ve böylece kişinin kendine duyduğu sevginin en kusursuz sevgi örneği olduğunu kabul eden burjuva toplumunda «sevgi» den söz etmek naif ve gülünçtür. «Çalmıyacaksın» ya da «öldürmeyeceksin» ilkelerini benimseyen sınıflı bir toplum oluşamaz, oluşsa da ömürlü olamazdı.

.... Burjuva toplumunun uygarlığı ve kültürü, azınlıktaki karnı tok «komşular» ile çoğunluktaki aç «komşular» arasındaki sürekli ve amansız çatışmaya dayanır.

Kişinin komşusunu hem soyması ve direnirse öldürmesi, hem de «komşusunu sevmesi» olanaksızdır. Burjuva «sistemi» geliştikçe, yoksullar ve açlar çağlar boyunca kendi içlerinde karada ve denizde soygunculuk yapanları türettiler. Bunların yanısıra yine kendi içlerinden çeşitli hümanistler, hem açlara, hem toklara, bu kendi kendini sevmek ilkesini kısıtlamak gereğini gösterdiler.

(1)

Sosyalizm «bireyci» bir dünya görüşü değildir; ama bu onun bireye değer vermediği anlamına gelmez. Tam tersine sosyalizm, insan üstündeki her türlü baskı ve sömürüye son vererek, önündeki engelleri kaldırarak ona yeteneklerini geliştirmesi için gerekli tüm olanakları sağlar. Sosyalizmde insan, salt bir işgücü aracı, pazarda satılan bir meta değil, bir amaçtır. Sosyalizm herşeyin insan için olduğunu kabul eder. Bu nedenle de bireye, insana asıl yerini ve değerini veren sosyalizmdir. Burjuvazi için «birey» yalnızca burjuvalar, büyük toprak sahipleri, toplumun üst katlarındaki insanlardır. «birey»in haklarını somutta kullanabilenler yalnızca onlardır.

İşçi sınıfının dünya görüşü, hiç kuşkusuz, pasif değil, dinamiktir, savaşıdır. Ama bu savaş insanların birbirine karşı değil, doğayı ve toplumu daha iyi tanımak, doğaya egemen olmak, üretimi, bilimi, sanatı geliştirerek insanoğlu için daha iyi bir gelecek, daha iyi bir yaşam kurmak için yürüttükleri bir savaştır. İşçi sınıfı, tüm emekçiler, dünyanın ezilen halkları da kendi kurtuluşları için sömürgecilere, zalimlere karşı savaşırlar. Ama bu savaş sömürüyü, zulmü ve insanlar arasındaki savaşı toplum yaşamından kesin olarak söküp atmak içindir. Savaş işçi sınıfı açısından geçici bir olgudur. Sömürü ve zulüm dünya yüzünden silindiği zaman insanlar arasındaki kavga da son bulacaktır. Bu nedenle de sosyalist dünya görüşünde karamsarlık yoktur. O, iyi geleceği, barışçı dönemi gösterir ve insanların bunun için mücadele etmelerini ister. O, güvensizlik ve korku yamaz.

Gerçek hümanizma, gerçek insan sevgisi ancak sosyalizm şartlarında varolacaktır. Ancak çıkarları birbirine karşı değil, uyum içinde olan, mutlu geleceklerini birlikte kuran insanlar onu gerçekleştirebilirler.

BURJUVA KÜLTÜRÜ IDEALİSTTİR :

Burjuva görüşü, düşün ve sanat ürünlerini toplumun maddi şartlarından soyutlar. O, nasıl bilinci dış dünyadan soyutluyor, hatta, dış dünyayı bilincin ürünü gibi gösteriyorsa, bunun gibi sanatı, felsefeyi de maddi şartlardan, toplumsal yaşamdan bağımsız kılmaya kalkışır. Örneğin «sanat için sanat» görüşü böyle bir düşünce sisteminin ürünüdür. Bu görüş, sanatın toplumdaki sınıf mücadelesinden, politik eğilimlerden ve her sınıfın dünya görüşünden bağımsız olmasını savunur, ancak o zaman sanatçının özgür olacağını ve gerçek sanat ürünleri verebileceğini ileri sürer.

Bu görüşün bilimsel bir temeli olmadığı, yanlışlığı kanıtlanmıştır. Sanatın ve genel olarak felsefenin, bilimin, tüm kültürün, toplumun belli bir dönemde içinde bulunduğu maddi koşullardan, üretim ilişkilerinden, sınıf mücadelelerinden soyutlanamayacağı kasıtlı burjuva sözcülerinin ve başları kuma gömülü bazı küçük burjuva darkafalıların dışında, artık herkes tarafından çok iyi biliniyor.

Sanatçı ve düşünür toplum dışında yaşayan kendi başına buyruk biri değildir. O, işlediği malzemeyi içinde yaşadığı toplumdaki almaktadır ve onu işlerken toplumun yüzyıllar boyu biriktirdiği bilgiden, deneyden yararlanmaktadır. İçinde yaşadığı toplum, sınıfsal konumu, yaşam şartları onu sürekli etkiler. Sanatçı en tarafsız olduğunu sandığı an bile tarafsız değildir. Çünkü sanat içeriksiz bir oyun değil, toplumu ve dünyayı kavramanın, yorumlamanın, değiştirmenin bir biçimidir. Sanatçı dış dünyadan nasıl etkileniyorsa öyle de dış dünyayı etkiler. Burjuva sanatçısı ve düşünürü de, en sınıflar üstü görün-

düğü ya da kendisini öyle sandığı zaman bile, burjuvazinin dünya görüşünü, sanatını yansıtmıştır.

Elbette tüm burjuva sanatçılarının ve bu çerçevede içinde kalan düşünürlerin, bilinçli bir şekilde bu sınıfın isteklerini yansıttıklarını, bu sınıfın çıkarlarını savunduklarını söylemek soruna son derece yüzeyden, mekanik bir yaklaşım olur. Burjuva kültürünün ustaları içinde bu sınıfa son derece sert eleştiriler yöneltenler, burjuvazinin kötülüklerini, çirkinliklerini gözler önüne serenler görülmüştür. Ama burjuva toplumu gerçekçi bir tutumla verme çabaları, diğer bir deyişle burjuva gerçekçiliği daima sınırlı kalmış, toplumsal değişimi kavramamış ve gelişmenin yönünü doğru biçimde gösterememiştir.

Örneğin bilim ve sanatların, burjuva toplumundaki kötü kullanımına bakan J.J. Rousseau, bu durumu sert bir şekilde eleştiriyor; ama suçun kapitalist toplumun sömürücü niteliğinde olduğunu kavramadığı için, eleştirilerini bizzat bilim ve sanatlara yöneltiyor, onların gelişmesinin insanlığa mutsuzluk getirdiğini söylüyor ve çıkar yolu komünal toplumun sade şartlarına dönmekte arıyor.

19. yüzyılda Çarlık yönetimini, kiliseyi, büyük toprak sahipliğini ve gelişen kapitalizmin getirdiği kötülükleri çok sert ve usta bir biçimde eleştiren, bu nedenle de kendisine «Rus devriminin aynası» denen Tolstoy, gözlem ve eleştirideki bu gerçekçiliğine karşılık, toplumu bu çıkmazdan kurtaracak, kurtuluşa götürecektir gerçek güçleri, devrimci işçi hareketini görememiş, zulme karşı pasifçe boyun eğişi önermiş ve yeni bir din arayışı içine girmiştir.

Burjuva toplumunun kötülüklerini gören, bu kötülükleri sert biçimde eleştiren, ama çıkış yolunu da doğru biçimde göremiyen ve gösteremiyen, değişim sürecine

etkin olarak katılamayan burjuva gerçekçisi, ister istemez karamsar olacaktır. Lunaçarski burjuva gerçekçiliği için şöyle diyor :

Duragan bir tavrı olan, eşyayı gelişim süreci içinde değil de olduğu gibi dile getiren, gerçeği ileri iten güçlü süreçle hiç bir bağlantısı olmayan ve bu süreçte etkin rol almayı amaçlamayan burjuva gerçekçisi, hiç kuşkusuz bizim gözümüzde durumuna sızlanan bir reaksiyonlardan başka nitelik taşımaz. (1)

Sosyalist bir bilinç ve amaçla davranmayan, «partizan» olmayan bir çok sanatçı da burjuva toplumuyla çelişebilir. Sanatçının yaptığı iş, hiç kuşkusuz, salt cebini doldurmakla uğraşan, dünyaya bu gözle bakan bir para babasının yaptığı işten farklıdır. Kendi işinde bir eğitimden geçen sanatçının moral dünyası zengindir ve sanatın kuralları içinde güzeli yaratmaya çalışmaktadır. Bu nedenle de burjuva toplumunun pek çok çirkinliğinin onda tepkiler yaratması doğaldır. Ama daha da önemlisi sanatçının burjuva toplumunda içine düşebileceği güç şartlardır. Pek çok yazarın, ressamın ün kazanıp da cebi para görünceye kadar yoksulluk içinde yaşadığı, sanat uğraşını büyük çileler pahasına sürdürdüğü bilinen bir şeydir. Çoğu zaman da bu ün ancak ölümden sonra gelir. Sanatçı, «kanı beş para etmeyen» burjuvanın servet içinde yüzmesine bakarak elbette kendi durumuna içerliyecektir. Sanatçı, bu çileli yaşam içinde toplumu daha iyi gözlemleme olanağını bulur. İnsanların birbirine yabancılaştığı, güçlü olanın zayıfı ezdiği, hilenin, yalanın, iki yüzlülüğün kol gezdiği bu toplumdaki elbette nefret edecektir. Bu durumda onun karşısına iki yol çıkabilir: Ya toplumsal değişimin yönünü kavrayacak, kendi kurtuluşu-

(1) Sanatta Sosyalist Gerçekçilik, Yeni Dünya Y. s. 28

nun da tüm toplumun kurtuluşuna, bir büyük toplumsal devrime bağlı olduğunu görecek, bilinçli bir şekilde devrim için çalışan güçlerin yanında yer alacak ve kendi mutluluğunu onların mutluluğuna başlıyacak; ya da bunu göremeyecek, belki de bu yorgunluğu göze alamıyacak, kendi köşesine çekilecek, yalnızlığa ve karamsarlığa gömülecek, yalnızca toplumu eleştirmekle, yakınmakla yetinecektir. Bu yollardan birini ya da diğerini seçmek salt onun isteğine de bağlı değildir; bu bir bilinç işidir ve onun yanısıra, maddi koşulların buna elverişli olmasına bağlıdır. İşte birincisini yapamayan sanatçı, eğer düzenle tam bir uzlaşmaya varıp işlerini yoluna koyamazsa, ikincisini yapacak ve kaçınılmaz olarak mistisizme varacaktır.

Dostoyevski'nin ünlü «Suç ve Ceza» romanının kahramanı Raskolnikov yoksul bir aydıdı. Ne yapacağını düşünüp dururken tanıdığı bir tefeci kadını soymaya karar verdi. Paralar işe yaramaz bir cadının elinde bulunacağına yoksul üniversite öğrencilerine verilse daha yerinde olur, diye düşündü. Onu baltayla öldürdü ve mücevherleri götürdü. Ama «vicdanı» onu savcıdan daha ağır bir baskı altına aldı. Sonunda gidip sorgu yargıcına her şeyi anlattı ve mutluluğu tanrıya sığınmakta aradı... Raskolnikov sorunu işte böyle çözmüştü; daha doğrusu hiç bir şeyi çözememişti..

Kafka'nın «Değişim»inde dünyasından memnun bir küçük burjuva olan Bay Samsa sabah uyandığında kendisini bir hamam böceği şeklinde bulur. Herşey altüst olur tabii. Anne, baba, kardeşlik duyguları da onunla ilişkilerin uzun süre devam etmesine yetmez; bay Samsa korkunç bir yalnızlığa terkedilir.. «Duruşma»da ise, yine dünyasından memnun bir başka küçük burjuva, Bay Josef K. sabah kalkmış, neşeli bir ıslıkla kahvaltısını ya-

parken zil çalar ve onu alıp götürürler. Yargılanır ve suçunu bile anlamadan idama mahkûm edilir. Besbelli bunlar topluma yönelmiş birer eleştiridir. Ama Kafka bütün bunlardan nereye varıyor? Tam bir karamsarlığa, çaresizliğe.

Burjuva düzeni bir kez yerleştikten sonra burjuva ideolojisi de artık değişim ögesini bir kenara atar. O, burjuva toplumunun en ideal, en uygar ve değişmez olduğunu savunmak zorundadır. Burjuva kültürü de elbet aynı karakterde olacaktır. O, duraganlığı, karamsarlığı, mistisizmi içerir ve işine yaradığı için, feodal dönemden kalan birtakım değerleri alıkoyar, hatta canlandırır. Bir zamanlar dine karşı öfkeliçe başkaldırmış olan burjuvazi, devrimci gelişmeye karşı dini öğretiye sığınmaktan kaçınmaz. Bu nedenle de burjuva kültürü gerçeklerle gelişir. En eleştirici, gerçekçi olmaya çalıştığı zaman bile gerçeği gereği gibi tanıyamaz.

«Sosyalist gerçekçilik burjuva gerçekçiliğinden kesinlikle ayrıdır. Bu ayrımın en önemli yanı, sosyalist gerçekçiliğin etkin oluşudur. Sosyalist gerçekçilik sadece çelişkiler, çatışkılar içinde sürekli geliştiğini bilir ve tüm yapıtlarında varolan kendine özgü damgayı basmasının nedeni de dünyayı yeniden biçimlendirmek kaygusudur.. Sosyalist gerçekçilik dünyayı tanımakla kalmaz, onu yeniden biçimlendirmeye yönelir.» (1).

Çağımızın gerçek bilgiyi, doğruları, hümanizmayı içeren kültürü, artık burjuvazinin, bu sömürücü sınıfın tutucu, gerici kültürü değil, dünya emekçilerinin uluslararası demokratik ve sosyalist kültürüdür. Bu kültür marksist estetiğin ölçülerine, yöntemlerine uygun biçimde yaratılmaktadır. Dünya ve toplum hakkında biricik doğru ve

(1) **Sanatta Sosyalist Gerçekçilik**, Lunaçarski, s. 28

bilimsel yorumu getirmiş olan marksizm, estetik ve onun öznel bir biçimi olan güzel sanatlar alanında da en doğru yorumu getirerek insanın yaratıcı yeteneklerini doğa ve toplum yasalarıyla ve yine sanatın kendi yasalarıyla uyum içine sokmuştur. Marksist estetik, sanat eserlerini de toplumsal ve maddi yaşamın tüm yönleriyle karşılıklı ilişkileri içinde ele alır, onu diyalektik gelişim ve değişim içinde değerlendirir. Onun yöntemi sosyalist gerçekçiliktir. O, emekçi halkın sorunlarından kopuk değildir. Bu sorunları tanımaya ve çözmeye çalışır; insanlar için daha iyi ve mutlu bir gelecek kurulması savaşına etkin olarak katılır.

Çağımızın sosyalist ve demokratik kültürü, sömürüye ve emperyalizme karşı işçilerin, emekçilerin, dünya halklarının verdiği mücadeleler ve sosyalist ülkelerde sosyalizmin inşası içinde yaratılmaktadır. Bu, insanoğlunun kurmaya başladığı yeni yaşamın, yeni dünyanın kültürüdür; burjuva ve feodal kültürden temel nitelikleriyle farklıdır. Ancak böyle olması, elbette, tüm geçmiş kültürün artık bir işe yaramıyacağı, her şeyiyle gerici ve zararlı olduğu, çöp sepetine atılması gerektiği anlamına gelmez. Bazıları geçmiş kültüre karşı böyle bir tavır içine giriyor ve sosyalist kültürü, sıfırdan başlayarak kısa bir sürede yaratmayı tasarlıyorlar. Örneğin 1917 Büyük Ekim Devriminden sonra ortaya çıkan **proletkult** akımı bu türdendi. Bu eğilimlerin yanlışlığı, büyük iddialarına rağmen, işçi sınıfının yöntemlerine aykırı düştükleri ıspatlanmıştır.

Sosyalist kültür, geçmiş kültürler yok sayılarak yaratılamaz. Toplum, nasıl sosyalizmin kuruluşu için geçmişin bıraktığı malzemedен, bilgi ve deneylerden yararlanıyorsa, yeni kültürü yaratmak için de öylece geçmiş dönemlerin kültür mirasından yararlanacaktır. Dünü bil-

meden ne bugünü iyi tanımak, ne de yarını doğru biçimde tasarlamak mümkün değildir. İşçi sınıfının bilimsel dünya görüşü de, tarihi gelişme zincirini izleyerek İngiliz ekonomi politığının, Fransız ütopyacı sosyalizminin ve klasik Alman felsefesinin verileri üstünde yeni bir sentezle oluşturuldu. İnsanoğlunun yüzyıllar boyu kültür ve sanat alanında verdiği ürünler ve getirdiği yenilikler arasında, çağımızda da değerini, ilerici niteliğini koruyan çok şey vardır. Yeni toplumun kuruluşunda, yeni kültürün yaratılışında elbette bu ileri unsurlara sahip çıkılacak ve gereği gibi değerlendirilecektir. Örneğin sosyalist bilimin ustaları, emekçi kitleler arasında dini öğretinin yarattığı şartlanmaların kırılması için 18. yüzyılın kiliseyi sert biçimde eleştiren edebiyatından yararlanılması gerektiğini sık sık vurgulamışlardır. Gerçekten de aydınlanma dönemi yazarlarının günümüz insanına vereceği çok şey vardır. Voltaire'i, Moliere'i, Boccacio'yu okuyan günümüzün okuru, emekçisi, onların usta, iğneleyici üslubu içinde, kendilerine kutsal ve gerekli gösterilen birçok şeyin saçmalığını daha iyi kavrayacaklardır. Bir «Donkişot» feodal soyluluğun yıkımını ve eskiye hasret duymanın, geçmişi budalaca geri getirme çabasının komikliğini, bu konudaki bir dizi teorik yazıdan daha güzel sergilemektedir. Bunun gibi geçmiş sanatın resimde, müzikte, balede ve diğer dallarda verdiği ürünler elbette sosyalist toplum insanına da hizmet edecek, onun estetik zevklerini, yeteneklerini geliştirmesine yardımcı olacak niteliktedir.

Diğer yandan geçmiş kültürün içindeki pek çok tutucu unsur, yanlış da gözden uzak tutmamalı. İnsanların bilinçlerine, davranışlarına, zevklerine yerleşmiş bu yanlışların, tutucu unsurların silinmesi kolay değildir. Sosyalist toplum kurulduktan sonra bile bu kalıntılar yaşamak-

ta, zarar vermekte devam eder. Bunların silinmesi zamanı, ciddi çabalara ve toplumun yeniden eğitime bağlıdır. Bunun gibi, geçmişin kültür mirasından yararlanırken de ciddi bir ayıklama yapmak gerekir. İşçi sınıfının dünya görüşüyle donanmış olan kişi için bu kültürde hâlâ ilerici ve değerli olanla, yanlış ve tutucu olanı ayırmak zor değildir.

Örneğin ülkemizde bir Köroğlu, bir Pir Sultan Abdal, bir Bedreddin, günümüzde de emekçi kitleler açısından değer taşır. Ama bu değer Köroğlu'nun yol kesici, Bedreddin'le Pir Sultan'ın mistik yanları değil, onların zulme, sömürüye başkaldırılarıdır.

ÖZGÜRLÜK SORUNU

Burjuvazinin üzerinde en çok demagoji yaptığı konulardan biri de özgürlük konusudur. O, burjuva toplumunu özgür ve demokratik bir toplum olarak niteler, sosyalizmi ise özgürlüklere son veren bir baskı rejimi gibi göstermeye çalışır.

Gerçekte ise burjuva toplumunda tüm bireylerin özgür olması olanaksızdır. Bu sistem, büyük halk kitlelerinin özgürlükten yoksun edilmesi pahasına, bir avuç mutlu azınlığın anarşistçe «özgür» kılındığı bir toplumdur.

Burjuva özgürlüklerinden biri ve hiç kuşkusuz, en temel olanı, girişim özgürlüğüdür. Yani sanayicilerin ve tüccarların serbestçe iş kurmaları ve para kazanmaları.. Burjuvazi her yurttaşın bu hakka sahip olduğunu söyler. Kâğıt üzerinde öyledir ama, tüm yurttaşların birer sanayici, birer tüccar, birer çiftlik sahibi olmaları mümkün mü? Kapitalizmde bunu başarabilenler yalnızca bir avuçturlar ve bunu ancak başkalarının sırtından yapmaktadırlar. Bir kişi eğer beş bin işçi çalıştıran bir fabrikanın sahibi ise, bu, beş bin işçinin de kendi fabrikalarının olama-

yacağını gösterir. Eğer bir kişi yüz işi çalıştıran bir çiftliğe sahipse, yüz işi de bir kariş toprağa sahip değil demektir. Kapitalist toplumda üretim araçlarına sahip olanlar, ancak başkalarını üretim araçlarından yoksun kılarak yapabilirler bunu.

Burjuva toplumunda servet biriktirme ancak başkalarının emeğini sömürerek mümkündür. Burjuvazi işin bu yanını ustaca örtbas eder, işiye çalıştığının karşılığını verdiğini, onun hakkını aldığını söyler. Oysa bunlar artık kimsenin yutacağı mavallar değildir. Yüz yıldan fazla bir zamandır ki işiiler de artı - değer yasaasını öğrendiler ve emekçi kitleler giderek sömürü mekanizmasının özünü dünyanın her yerinde kavrıyorlar. Değer üretenler yalnızca emekçilerdir, patronlar ise bu değere el koyan asalaklardır. Dolayısıyla, burjuvazinin o derece hararetle savunduğu girişim özgürlüğü, bir avuç kapitalistin başkalarını soyup soğana çevirme özgürlüğünden başka bir Şey değildir.

Burjuvazi, her yurttaşın dilediği işi seçme, dilediği gibi yaşama özgürlüğüne sahip olduğunu söyler. Oysa burjuva toplumunda milyonlarca emekçi ve aydın, yetenekleri elverse bile bunun pratikte mümkün olmadığını görüyor. Okuma - yazma olanağı bile bulamıyan milyonlarca köylü çocuğu, ülkemizde diledikleri işi seçebilirler mi? Profesör, mühendis, doktor, hariciyeci ya da yazar olabilirler mi? Oun bir yana bırakalım, kapitalist toplum insanları işsizliğe mahkûm eder. Günümüzde Amerika'daki işsizlerin sayısı 5-6 milyonu geçiyor. Ekonomik bunalımdan en az zarar gören Almanya'da bile yüzbinlerce işsiz var ve bunun binlercesini mimarlar oluşturuyor. Ülkemizde ise işsizlerin sayısı resmen 3 milyona yaklaşıyor ki gerçek rakam bunun çok üzerinde. Gizli işsizlik de caba. İnsanların diledikleri işi seçmesi ve yapması Őurda kalsın, açlıktan lmemek için, akıllarından bile geçirme-

dikleri, nefret ettikleri bir işi bile bulmaları büyük şans sayılıyor.

Burjuva toplumunda herkesin dilediği kadar ev ve emlak sahibi olma özgürlüğünden söz edilir. Oysa büyük halk çoğunluğu için bir konuta sahip olmak bile asla mümkün değildir. Emekçiler kazandıklarının büyük bir bölümünü kiraya vermek zorunda kalıyorlar.

Cebinde parası olan gidip et almakta, havyarla ya da kuş sütüyle beslenmekte özgürdür; ama büyük halk çoğunluğu hiç bir zaman insanca beslenemez, gereği gibi giyinemez.

Burjuva toplumunda seyahat özgürlüğü vardır. Ama aldığı ücretle karnını bile doyuramayan milyonlarca emekçi nasıl seyahat edebilir ki? O, aylık tatilinde evine yapışıp kalmaya mahkûmdur.

Bütün bu özgürlükler ancak parası olanlar için vardır. Parası olan ise bir avuç azınlık, burjuvalar, büyük toprak sahipleri ve onların çöplüğünde beslenen bürokratlardır. Halkın ezici çoğunluğu ise bu özgürlükleri kullanamaz; daha doğrusu onlar için bu özgürlükler yoktur. Onlar için de bu özgürlüklerin varlığından sözetmek, birisini demir kafese kilitledikten sonra, sen istediğin yere gidebilirsin, demeye benzer.

Ekonomik özgürlükler için sözkonusu olan şey, hiç kuşkusuz, politik ve kültürel niteliktekiler için de sözkonusudur. Burjuvazi, kendi sistemindeki geniş politik özgürlükten dem vurur; kişinin dilediği partiyi seçmekte, dilediğine oy vermekte ve dilediği yere seçilmekte özgür ve eşit haklara sahip olduğunu söyler. Oysa en demokratik kapitalist ülkelerde bile bu hakların bir çoğu yalnızca kağıt üzerinde kalır. Politik sistem burjuvazinin çıkarlarına göre biçimlenmiştir. Örneğin ABD'de zencilerin büyük bir kesimi hâlâ oy verme hakkından bile yoksundur. Bu ülkede parlamentoya, belediye başkanlıkları-

na seçilmek ancak büyük burjuvaların harcıdır; çünkü milyonların yatırılmasını gerektirmektedir. Bu nedenle de ABD'de politik yaşam ekonomide olduğu gibi tekelleşmiş, bazı ailelerin denetimine girmiştir. Egemenlik asla halkta değil; demir, petrol, patates kırallarının, silah tüccarlarının elindedir.

Kapitalist ülkelerin birçoğunda işçiler, kendilerinden yana politik örgütler oluşturabilmek için çetin mücadeleler vermişlerdir. Burjuvazi kimi zaman onlara bu hakkı hiç tanımamış, kimi zaman da tanımak zorunda kalsa bile, tehdidi ve baskıyı onların örgütlerinin üzerinden eksiltmemiştir. Emekçiler, kazanabildikleri politik hakları ancak büyük acılar ve kurbanlar pahasına elde etmişlerdir. Ama bu ülkelerde politik mücadele yine de eşitsiz cereyan etmektedir. Ekonomiyi ve devlet mekanizmasını ellerinde tutan burjuva partileri, radyodan, dev basın araçlarından, eğitim sisteminden, kiliseden yararlanarak emekçi kitleler üzerinde geniş bir progapanda yürütmekte, onları yalan ve demagojiyle aldatabilmektedir.

Burjuvazi, kendi toplumundaki basın ve düşünce özgürlüğüyle övünür. Oysa basın araçlarının bir avuç kapitalistin elinde olduğu bu ülkelere geniş halk yığınlarının bu özgürlüğü kullanabilmeleri son derece sınırlıdır. Kaldı ki emekçi halkın ağır çalışma koşulları, onlara düşünce ve kültür ürünleriyle ilgilenmek, gereği gibi okuyup öğrenmek, kültürel çalışmalara katılmak, yeteneklerini bu alanlarda geliştirmek için gerekli zamanı ve diğer olanakları vermemektedir. J. P. Sartre, «bütün işi sabah-tan akşama dek kösele delmek olan bir adamın düşünce özgürlüğünden nasıl sözedilebilir?» derken haklıdır elbette.

Bazı kapitalist ülkelerde ise politik özgürlükler, basın ve düşünce özgürlükleri emekçi kitlelere kağıt üstünde bile tanınmamış, ya da emekçilerin bunları kullanma-

sına pratikte olanak verilmemiş, açık baskı sistemi oluşturulmuştur. Türkiye bu ülkelerden biridir. Türkiye'de de burjuva devlet adamları özgürlükten ve demokrasiden sözetmekten pek hoşlanıyorlar. Ama ceza yasasının 141-142. maddeleriyle diğer birçok yasalar emekçi halkın politik mücadelesinin, düşünce özgürlüğünün karşısına dikilmişler. Şoven burjuvazi işine gelmeyen her düşünceye, her davranışa karşı baskı güçlerini harekete geçiriyor. Uzun yıllardan beri halktan yana tavır alan her düşünce adamı, her ilerici sanatçı, kendisini demir parmaklıklar arkasında buldu. Bu durumda geniş halk yığınları için politik özgürlüklerden, düşünce, basın ve sanat özgürlüklerinden nasıl sözedilebilir? Açıktır ki burjuvazi özgürlük derken bunu yalnız kendi özgürlükleri olarak anlamaktadır ve onun özgürlük ve demokrasi düzeni toplumun ezici çoğunluğunun asla özgür olmadıkları bir düzendir.

Böyle bir toplumda sanat ve kültür özgürce gelişemez. Düşünce adamı, ya da sanatçı, ya egemen sınıfların hizmetine girecek, o zaman doğruları söyleyemeyecek, yaratıcı özgürlüğünü yitirecek; ya da emekçi halktan yana, yani doğru ve gerçek olandan yana alacak, o zaman da engellerle, baskılarla karşılaşacaktır.

Bu nedenle özgürlük sorununun çözümü, temelde, burjuva toplumunun aşılmasına bağlıdır. Kişi sömürüden kurtarılmadan özgür kılınamaz. Özgürlük ve eşitlik ancak kişinin kişiyi sömürmediği, bu nedenle de kişinin kişiye baskı yapma gereğini duymadığı sosyalist toplumlarda çözülmektedir. Sosyalizm, maddi ve moral ürünleri tüm toplumun istifadesine sunarak, kişinin önündeki tüm engelleri kaldırarak ona yeteneklerini geliştirme, toplumun ve doğanın ileriye doğru değiştirilmesine, insanca bir yaşamın kurulmasına katılma olanağını vermektedir. Bu, kişiyi başkalarının tutsaklığı ve mutsuzluğu

pahasına değil, başkalarıyla birlikte özgür ve mutlu kılacak şartların gerçekleşmesi demektir. Hiç kuşkusuz insanca olan da budur. Sınıflı toplumların tarihi yazıldığı zaman, ondan, insanlar arasında vahşice bir boğuşma, savaş ve zulüm dönemi olarak sözedilecektir. Ve bu tarih, daha şimdiden, insanlığı sömürden nihai ve kesin olarak kurtaran, onu gelişme ve barış dönemine sokan güçler tarafından yazılmaktadır.

Ama sosyalizmin kuruluşu, sosyalist yaşama biçiminin, ahlakın, kültürün kitlelere malolması, eskinin kötülüklerinin, pisliklerinin silinip temizlenmesi her toplumda uzunca bir zaman alıyor. Devrimle birlikte tüm sorunların bir çırpıda çözüleceğini sanmak saflık olur. Eski sınıflar devrime karşı direnirler. Geçmiş dönemin kültürünün yarattığı şartlanmalar, tutucu değer yargıları, bireycilik, tembellik, zararlı alışkanlıklar sosyalizmin kuruluşunda, yeni toplumun oluşturulmasında bir hayli güçlükler çıkarır. Eski toplumun asalak sınıfları, burjuvalar, büyük toprak sahipleri, ve diğer avantadan geçinen gruplar ise değişimi bir kâbus gibi karşılarlar. Bunlar fırsatı bulunca kapağı dışarıya atar ve «Hürriyeti Seçtim», ya da «Kızıl Cehennemden Nasıl Kaçtım» tipinden acıklı öyküler anlatırlar. Gerçekten de yeni yaşam onlar için bir cehennemdir. Onlar başkalarını sömürme özgürlüklerini, başkalarının sırtından, emek harcamadan krallar gibi yaşama «haklarını» yitirmişlerdir. Başkaları gibi çalışmak, sıradan bir insan olmak onların katlanabileceği birşey değil. İlk fırsatta kapağı dışarı atacak, orada, sömürünün devam ettiği bir ortamda, yani «özgür» bir ortamda eski tezgâhlarını yeniden kurmayı deniyecek, bu arada önlerine gelene «kızıl cehennem» hakkında acılı öyküler anlatacak ve orada her şeyin eskisi gibi olacağı, o «mutlu yaşam»ın geri geleceği bir günü umut edeceklerdir.

Burjuva basını bu kaçakların öykülerini ballandıra bal-

landıra yayar ve emekçilere, sosyalist bir toplumda yaşamadıkları için ne kadar mutlu olduklarını anlatır!

Devrimle yıldızı barışmayanlar arasında küçük burjuva aydınları bir hayli yekün tutar. Devrim öncesinde ona karşı tutumları sallantılı olan bu aydınların bir bölümü devrim sonrasında yeni şartlara ayak uydururlar; ama bir kısmının hoşnutsuzluğu artar. Onlar, devrim döneminin yarattığı sıkıntılara ve kuruluş döneminin gerektirdiği fedakârlıklara, çalışma disiplinine kolay ayak uyduramazlar. Bu arada burjuva propagandası da her araçtan yararlanarak etkili olmaya, kafaları bulandırmaya çalışır. Nitekim, burjuva dünyasıyla en çok ilişki kurabilen bu tür aydınlar içinden, 40 - 50 yıl sonra bile, birtakım «mesih»lerin çıktığı görülür. Sosyalist toplumun bile adam edemediği bu uyumsuz tipler, dönemler, bireyciler, sosyalizme karşı dikilir, burjuva dünyasının «özgürlüğü»nü düşler, emperyalist propaganda çarkının ilgi ve «şefkat»inden, özgürlüğe olan düşkünlüğünden (!) de yararlanarak sorun yaratırlar.

Halkların özgürlük uğrunda mücadelelerini, emekçilerin hakları uğrunda direnişlerini kanla ezen, onlara karşı Ortaçağın engizisyon uygulamalarını aşan işkence yöntemleri uygulayan emperyalist soyguncular, bu tür olayları hiç kaçırmıyorlar. Dev propaganda makinaları derhal harekete geçiyor; bir kaşık suda fırtına yaratmaya çalışıyorlar. Hiç sıkılmadan, yüzleri kızarmadan özgürlük ve demokrasi nutukları atıyorlar. Kapitalistler pişkindirler. Propagandalarını yalan ve demagoji üstüne kurmuşlardır. Ama bu propaganda makinası ne kadar güçlü olursa olsun artık inandırıcı olamıyor. Kapitalistler paralarıyla çok şey satın alabilirler, ama tarihin akışını geriye çeviremezler.

EMPERYALİZMİN YAYDIĞI GERİCİ KÜLTÜR

Serbest rekabetçi kapitalizm, 19. Yüzyılın ikinci yarısında yerini tröstler, karteller, sendikalar biçimindeki te-

kelci kapitalizme bıraktı. Sermayenin yoğunlaşarak çok az sayıda kişinin elinde toplanması olan bu birlikler, pazarı diledikleri gibi denetliyerek ham madde fiyatlarını düşük, kendi ürünlerinin fiyatlarını yüksek tuttular; böylece kapitalist sömürü emperyalist dönemde daha da yoğunlaştı.

Tekelci kapitalizm dönemi sömürgeciliği de son hadine vardırdı. Artık dünya yüzünde sömürgecilerin «keşfetmedikleri», ayak atmadıkları bir yer kalmamıştı. Daha önceleri sömürgeleri kapışmak için yarışmışlardı ve bu arada bazı sömürgeler el değiştirmişti. Ama dünyanın sömürgeleştirilmesi tamamlandıktan sonra bu kez de onları yeniden bölüşmek için savaştılar.

Bu dönemde kapitalizmin iç çelişkileri daha da keskinleşti, sınıf mücadelesi, tekelci guruplar ve emperyalist devletler arasındaki çekişme daha da sertleşti. Sahneye daha sonra çıkan emperyalist devletler, en başta da Almanya ve Japonya çetin bir pazar savaşına giriştiler. Ekonomiler hızla askerileştirildi; silah sektörü emperyalist ülkelerin ekonomisinin soluk alması için sürekli ve gün geçtikçe payı artan bir sektör haline geldi. Bütün bunlar kapitalizmi aynı zamanda yıkımın da eşiğine getirdi. Emperyalizmle gelişmesinin en yüksek ve en son aşamasına varan kapitalizm, en asalak, en gerici, en saldırgan bir niteliğe büründü. Bu durum onun ideolojisine, kültürüne, politikasına yansdı.

Çıkarları gerektirdiği an, burjuvazi, birçok ülkede yüzündeki özgürlük ve demokrasi maskesini çıkarıp attı; faşizm ve militarizm şahlandı.

Zaten daha tekelci döneme varılmadan çok önce, sömürge fetihleri döneminde, burjuvazi, başka ülkeleri ele geçirmek, talan etmek, insanlarını köleleştirmek için buna uygun düşen gerici bir dünya görüşünü oluşturup yaymaya başlamıştı. Irkçılık daha o zaman boy vermişti. Hıristiyanlık dini insanların kardeş olduklarını söylüyordu, ama

İsa'nın varisleri tarihte din uğruna nice kanlar dökmüşler, nice insanı ateşlerde yakmışlardı. Nitekim, sömürge insanların bu «kardeşler» den sayılmadıklarına, öldürmelerinin veya köleleştirilmelerinin uygun düştüğüne dair fetvalar da bu kutsal adamlar tarafından verildi. 1517 yılında, İspanya Kralı II. Şarl, «Hindistan meselesi» ile ilgili bir danışma meclisi topladı. Piskoposların hazırladığı raporlara uygun olarak şu sonuca varıldı: İndiolar kokuşmuş bir nesildiler. Onları bir başlarına bırakmak büyük günahlardan birini işlemek demektir. Bunları Tanrının en iyi kullarının bakım ve gözetimine bırakmak gerekti. Tanrının en iyi kulları ise İspanyollardan başkası olmadığı için, bu allahsız vahşilerin ruhlarını ancak onlar temizliyebilirlerdi..

İspanyollar, Portekizliler, İngilizler ve diğer beyaz korsonlar Amerika kıtasını işgal ettikleri dönemde yerli halkın büyük bir kısmını yoketmişlerdi. Daha sonra ise tarım alanında, özellikle şeker kamışı ve pamuk üretiminde çalıştırmak için geniş çapta kol gücüne gerek duydular. Bu durum onları Afrika'dan zenci ticaretine yöneltti. Gemilerle Afrika sahillerine yanaşan korsonlar, ülkenin içlerine daldılar, zencileri zincire vurup gemilere doldurarak Amerika'ya taşıdılar. Ünlü «uygarlık taşıyıcıları» bunun gerekçesini bulmakta da gecikmediler. **Petit de Prancourt** adlı Avrupalı bir «düşünür», «Zenciler çocuk kalmış bir ırktır,» biçimindeki kuramı ileri sürdü. Daha sonra ise Amerikan ve İngiliz antropologları, «zencilerin maymunla insan arasında bir çeşit hayvan» olduğunu ıspatlamaya kalkıştılar. Bu konuda öylesine ileri gittiler ki **Topinard** adındaki bir Fransız antropologu, Amerikalı meslektaşlarından **Giddo** ve **Nottu'nun**, antropolojiyi esir tüccarlarının çıkarlarına araç yaptıklarını söylemek zorunda kaldı. (Bakınız: **Alman Faşizmi ve Irkçılığı**, Nazım Hikmet, Mehmet Yayınları).

Burjuvazi, Darwin'in, türlerin doğal ayıklanmasına ilişkin teorisini kendi çıkarlarına uydurdu; özünde bilimsel bir değer taşıyan ve biyoloji alanında önemli yenilikler getiren bu görüşü çarpıtarak ırkçı kuramların işine yarar biçimde yorumladı.

19. Yüzyılın başlarında **Robert Malthus**, açlığın, sefaletin, salgın hastalıkların ve savaşların burjuva yorumunu getirdi. Malthus'a göre bütün bu felaketlerin nedeni hızlı nüfus artışıdır. Besin maddeleri ağır bir şekilde (aritmetik olarak), nüfus ise çok hızlı (geometrik olarak) artmaktadır. Bu durumda insanlığı büyük bir felaket beklemektedir. Ama açlık, hastalıklar, savaşlar fazla nüfusu götürerek, doğal bir biçimde dengeyi sağlamaktadır.. Böylece o, bu kötülüklerin özünde insanlık için yararlı olduklarını savunuyordu. Bu karamsar görüş bilimsel bakımdan da yanlış ve gericidir.

Güçlünün zayıfı ezdiği orman yasasını uygulayan, başkalarını ezip sömürerek yükselen burjuvazi, sosyal yaşamda ve hukuk alanında da kendi kuralını koyuyordu: «Kuvvet haklı!» (Thomas Carlyle)

Burjuva gericiliği, saldırganlığı, ırkçılığı tekelci dönemde daha da büyüdü ve faşizmle doruğuna vardı. Almanya'da, İtalya'da, Japonya'da iktidarı ele geçiren faşizm ve militarizm, tüm bilimleri ve kültürü saldırgan, şoven bir politikanın emrine koydu. Faşizm yalnız işçi sınıfı, sosyalistleri ezmele kalmadı, tüm ilerici demokrat insanlar, faşizmin buyruğu altına girmeyen aydınlar ezildiler. Sokaklarda kitaplar ateşe atıldı, insanlar kitleler halinde toplama kamplarına, gaz odalarına gönderildi, insan bedeninden sabun yapıldı. İnsanoğlu, faşizmin yaptıklarıyla sermayenin kendi çıkarları için ne derece canavarlaşabileceğini gördü.

Faşizm 2. Büyük savaşta hezimete uğradı ama, onu doğuran tekelci kapitalizm çağımızda, dünyanın büyük bir

bölümünde hâlâ varlığını sürdürüyor. Emperyalizm var oldukça, hiç kuşkusuz, dünya yüzünde saldırı, savaş, zorbalık eksik olmayacaktır. Ne var ki bugün kapitalist sistemin karşısında artık güçlü bir sosyalist sistem vardır, onun gücü, sosyalist sistemin ekonomik, politik, askeri ve kültürel gücüyle sınırlanmıştır. Sosyalist ülkelerin gücü günden güne artarken emperyalist ülkelerin çıkmazı artıyor. 1. Büyük Emperyalist Savaşta bu yana birbirini izleyen ulusal kurtuluş savaşlarıyla dünya sömürgeci sistemi çöktü, dünya ölçüsünde anti-emperyalist, barışçı, demokratik yeni güçler oluştu. Emperyalist sistemin kendi içinde de işçi sınıfının mücadelesi yeni boyutlar kazandı. Barışta, demokrasiden ve sosyalizmden yana güçler giderek büyüyor.

Günümüzde, dünya sosyalist sisteminin varlığı, kültür alanında da burjuvazinin egemenliğine son vermiştir. Sosyalist ülkelerde tüm halkın temel eğitimden geçirilmesi, kültürün kitlelere götürülmesi ve bu alanda sağlanan geniş olanaklar, emekçi halk yığınlarındaki güçlü potansiyeli harekete geçiriyor ve bu toplumların kültür alanında büyük başarılar sağlamaları sonucu veriyor. Bu kültür kapitalist ülkeler aydın ve emekçilerini, sömürge halklarını da büyük çapta etkiliyor; işçi sınıfının mücadelesi ve genel olarak devrimci ve demokrat hareketle birleşerek diğer ülkelerde de demokratik ve sosyalist bir kültürün ortaya çıkmasına, kendisini güçlü bir biçimde duyurmasına yardımcı oluyor.

Diğer yandan emperyalizm de boş durmuyor. Bu gelişimi durdurmak, emekçilerin kafasını bulandırmak, kendi gerici dünya görüşünü ve tutucu kültürü yaymak için elden geleni yapıyor o da. Şunu unutmamalı ki, bu kültür salt emperyalist ülkelerin, tekelci burjuvazinin kültürü değildir. Çağımızda emperyalizmin daha da gerici damgasını taşısa da, özünde, genel olarak kapitalizmin kültürüdür o.

Bu nedenle de asıl kaynakları, sistemli üretim merkezleri emperyalist ülkeler olsa bile, bu kültürün diğer kapitalist ülkelere sızması, yaygınlaşması, her ülkenin kapitalistleri, büyük toprak sahipleri ve diğer gericiileri tarafından kolaylaştırılmaktadır. Tüm ülkelerin burjuvaları ve diğer gericiileri, benzer nitelikleri (ırkçılık, saldırganlık, kadercilik, baş eğme duyguları, sosyalizm düşmanlığı vb.) taşıyan bir kültürü türetmeye, yaymaya büyük çaba gösteriyorlar. Bu nedenle, bu gerici kültürü salt dışsal bir olgu sanmamalı.

Emperyalist kültür eğitim kurumlarını, kiliseyi ve benzerlerini, radyo, televizyon ve basın araçlarını, sanat ve edebiyatı kullanarak türlü açık ve sinsi yollarla emekçilerin saflarına, geri kalmış halkların kültürlerine sızıyor.

Emperyalist kültür, en başta çeşitli kapitalist ülkelerin **eğitim kurumları** aracılığıyla kitlelere aşılıyor, yayılma olanağı buluyor. Üniversitelerde ve diğer okullarda öğretilen felsefe, sosyoloji, elbette burjuva felsefesidir, sosyolojisidir. Eski Yunan'dan başlatılarak idealist, mistik klasik felsefe, çeşitli kollarıyla burjuva felsefesi ayrıntılarına kadar işlenir. Felsefenin tarihi genellikle diyalektik ve tarihi materyalizme yani marksist felsefeye gelince son bulur. Eğer sayın burjuva profesörleri bu felsefeden bazan söz etmeden geçemezlerse, o zaman da ondan yarım yamalak ve her şeyi çarpıtarak sözedirler. Klasik felsefedeki materyalist düşüncüler, unsurlar bile geçiştirilir.

Burjuva sosyolojisinde ve tarihinde sınıflar, sınıf mücadeleleri görülmez. Tarih rastlantılarla, ya da bazı güçlü kişilerin iradeleriyle meydana gelen ve durmadan tekrarlanan karmakarışık bir olaylar yığını gibi gösterilir. Akıllı krallar, soylu kişiler şan ve şeref uğruna ülkeler fethetmek isterler, ordular toplar ve savaşır. Bu uğurda yakıp yıktıkları kentler, talan ettikleri ülkeler, kılıçtan geçirdikleri insanlar, yaptıkları her şey onların hakkı-

dır. Bunları ne kadar çok yaparlarsa o kadar büyür, o kadar kahramanlaşırlar. Her ulus kendi tarihini, kendi soyunu yüceltir. Bir zamanlar yapılan fetihler, kazanılan zaferler destanlaştırılarak, şişirilerek anlatılır, ulusal duygular kışkırtıldıkça kışkırtılır. Başka uluslar, halklar ise tarihte kendileriyle savaşılmış olan ve şimdi de her an savaşılmaya hazır olunması gereken düşmanlardır. Onlar, kötü ve haindirler, fırsat buldukça onları ezmek gerekir... Burjuva tarihi ulusal gencillikle, ırkçılıkla, düşmanca duygularla örülüdür. İnsanlar daha çocuk yaştan bu duygularla beslenir, yetiştirilir.

Burjuva hukuku, ahlâkı kurulu çarkı kutsallaştırır. Devleti, yasaları, temel kurumları eleştirmeye yanaşmaz. Yurttaş yasalara usluca baş eğmelidir, yoksa toplum çöker... Herşey büyükler tarafından iyi düşünülerek, vatanın ve toplumun yararına düzenlenmiştir; gerektiği zaman da yine onlar tarafından değiştirilecektir... Burjuvazi kendi çıkarlarını tüm ulusun çıkarları gibi kafalara yerleştirir. İşçiler grev yapmamalıdır, çünkü millî servet bundan zarar görecektir. Ama işçinin açlıktan ölmesi kimseyi ilgilendirmez; çünkü «özgür» bir toplumda aç veya tok olmak kişilerin kendi bilecekleri bir iştir ve ölenin yerini alacak başkaları vardır.. Vatanın savunulması için herkes cepheye koşmalıdır. Bir karış toprağı, işi ve cebinde meteliği olmayan kişi de.. Varsın vatan «kapitalistlerin çiftliği» ve «banka cüzdanları» olsun, varsın onlar savaşı kendi çıkarları için çıkarınsınlar; ama çeşitli ulusların emekçileri karşı karşıya gelip birbirlerini boğazlamasınlar, «kahraman» olsunlar ve «şehadet mertebesine» erişsinler...

Şimdi **kilise** de burjuva propagandasının elinde önemli bir araçtır. Burjuvazi bir zamanlar kiliseye başkaldırmıştı; ona hücum etmiş, onunla alay etmişti. Ama düzen yerleştikçe uzlaştı onunla. İsa'nın halefleri de yeni düzene ayak uydurmakta gecikmediler. Kapitalizmin gelişmesiyle

birlikte diğer dinlerde de benzer bir gelişim görüldü.. Eskiden feodal soylular adına insanları baş eğmeye, uslu durmaya, haklarına, daha doğrusu sefalete ve acıya kölece razı olmaya çağırıyorlar, şimdi de toplumun yeni efendileri, para babaları için yapıyorlar aynı şeyi. Böylece onların çarkı da devam ediyor, düzenle birlikte kutsallıklarını ve avantajlarını koruyorlar... Almanya'da faşistler, «Jermen ırkı dünyayı ihya etmek görevini Tanrıdan almıştır,» diyorlardı. Savaş trampetleri çaldığında papazlar da kürsüye çıkıp «Tanrı Almanlarla beraberdir,» diye vaaz verdiler. İspanya'da iç savaş sırasında kilise, «Tanrının zavallı kullarının» yanında değil, Franko'nun yanında yer aldı. Daha bir yıl önce Portekiz'de yapılan seçimlerde de kilise, sol partilere oy verilmemesi için çağrıda bulundu. A.B.D.'nin unlü gizli örgütü CIA, kilise ile son derece girift ilişkiler içinde. Gerçi din adamları içinde de zaman zaman ilerici insanlar çıkıyor; ama bunlar ancak küçük bir azınlık.

Emperyalizmin kitleleri uyuşturucu araçları içinde **radyo, televizyon ve basın** çok önemli bir yer tutuyor. Büyük basın ve yayın araçları ya doğrudan tekellerin ya da tekellerin denetiminde olan devletin elindedir. Büyük tirajlı gazeteler, kişiyi ekonomik ve düşünsel sorunlardan uzaklaştırma işinde son derece usta ve tecrübelidirler. Bunun için bizdeki büyük tirajlı gazetelere bakmak yeter. Elleri kanlı bir «canavar»ın resmini, göğüs ve baldırlarını cömertçe teşhir eden bir artist hatunun resmiyle yanyana görürsünüz. Sonra evinden kaçan on beş yaşındaki mâsun kızın hikâyesi... Futbol yıldızlarından bay filan ne yapmış, ne söylemiş.. Furya halinde resimli romanlar.. Her gün bu türden olayları okuyan, resimleri seyreden kişi bu gazeteden ne öğrenebilir ki? Böyle bir basının kişiyi toplum sorunları ve dolayısıyla kendi sorunları hakkında uyarması, düşündürmesi olanaksızdır. Zaten burjuvazinin istediği onun işe yarar bir şey düşünmemesi.. Ama bu basın kendi

açısından ona yine de birşeyler verir. Örneğin çöpçüler grev mi yapmış; hemen kenti pislik içinde gösteren resimler basar ve bu kente yazık değil mi, der.. Ustaca haberler, resimler, yorumlarla kitleleri sosyalist harekete karşı şartlandırır, devrimci ve demokratik yöndeki mücadeleyi karalar. Bazıları ise emperyalizmin ve her türlü gericiiliğin uşaklığını açık biçimde, ama şarlatanca ve demagogça yaparlar. Bu basın, «müminler» için dini tefrikaları, hac turnuvalarını da ihmal etmez. Sayfalarında seks ticareti, din ticareti ile birlikte yürütülür.

Çağımızın önemli teknik buluşlarından biri olan televizyon, toplumun yararına kullanılsa önemli bir eğitim ve kültür aracıdır. Ama kapitalistler onu kitleleri uyuşturmak için kullanıyorlar. Ona «aptal kutusu» adının takılması boşuna değil; çünkü gerçekten de gerici sınıfların elinde halkı aptallaştırmak için kullanılmaktadır. Sinema, başından beri ideolojik mücadelede kullanılan önemli bir araçtı. O, kapitalist ülkelerde, —az sayıda örneğin dışında— burjuvazinin emrinde olduğu için, onun gerici ideolojisinin propagandasını yapmaktadır. Diğer yandan kâr güdüsü, sinemayı zaman zaman daha da yozlaştırmakta, en aşağılık cinsten seks, şiddet ve korku filmleri sinema dünyasını kaplamaktadır. Televizyon şimdi bu türden sinemayı herke sin evine taşımış bulunuyor. Bu ülkelerde sinema televizyon ve basın kişiye doğru bilgi vermek, onun zevklerini geliştirmek, onu yetkinleştirmek için değil, tam tersine yozlaştırmak için kullanılan araçlardır.

Kapitalist ülkelerin televizyonlarını kaplıyan dizi-filmeler ise emperyalizmin ideolojik propagandasını çok incelikli yöntemlerle yapmaktadırlar. Bunların bir çoğu emperyalizmin propaganda merkezlerinde planlanıp yapılmakta, sonra tüm kapitalist ülkelere dağılmaktadır. Türkiye televizyonlarında gösterilen «Görevimiz Tehlike» böylesine bir dizi-film. Bu dizide, olağanüstü nitelikteki Amerikan ajan-

ları, kötü niyetli ve tehlikeli «komünist ajanlar»la mücadele eder ve her keresinde onları altederek, insanları ve toplumları tehlikelerden (!) kurtarırlar.. Ama çok daha ma- sum görünen öteki dizi filmler de aynı amaçlara hizmet ediyor. Örneğin «Genç Doktorlar», «Komiser Kolombo», «Avukat Petroçelli».. «Genç Doktorları» izleyen seyirci, mesleklerini son derece iyi yapan, insanların hayatlarını kurtarmaktan başka şey düşünmeyen bu çalışkan ve neşeli insanlara hayran kalır. Komiser Kolombo da öyle. Üstelik halktan biri gibi, mütevazı, zeki. Kötülük yapanların yakasına yıışıyor, kim olurlarsa olsunlar aman vermiyor ve sonunda yeniyor onları. Petroçelli de hakları yenen yok- sul insanları kurtaran bulunmaz bir avukat. Hepi iyi tipler seçilmiş.. Ama gerçekler böyle midir? Kapitalist toplu- mlar da doktorlar, avukatlar ve diğer meslek sahipleri böyle kendilerini kamuya adayan insanlar mıdır? Gerçek şu ki, bu toplumlarda serbest meslekler de, kapitalizmin genel işleyişine, yasalarına uyarak, kişinin kendi çıkarını ön plan- da tuttıkları işler haline gelmişlerdir. Kişinin ve toplu- mun sağlığı da, hakları da bu çıkar kavgası içinde gürül- tüye gider. Kuşkusuz bu meslekten insanlar arasında ilerici, demokrat ve toplumsal düzenin emekçi halktan yana değişmesi için çaba gösteren, işçi sınıfının saflarında yer alan kişiler de vardır. Ama ne Amerika'da, ne de başka bir kapitalist ülkede «Genç Doktorlar» tipinden birini ve bir «Petroçelli»yi bulmanın kolay olmadığı da bir gerçek. Hele Komiser Kolombo tipinde bir polis.. Emperyalizm bu dizilerle, düzenin kirliliğini, insanlar arasındaki amansız çı- kar kavgasını gizlemeye çalışıyor. Bakın, ne kadar iyi in- sanlar var! diyor. «İyi ya da kötü olmak insanın elinde», demek istiyor. Ama kapitalist toplumda iyi olmak kolay değil; çoğu halde kişiler isteseler de iyi olamazlar. Bir burjuva başkalarını sömürme burjuva olamaz. Bir polis, kendisine bir grevi dağıtma görevi verildiği zaman buna

yanaşmasa işinden olur.. Bu toplumlarda yalnız tüccarlar, sanayiciler, ve her türden spekülâtörler arasında değil, doktorlar, mühendisler, avukatlar vb. serbest meslek mensupları arasında da kolay kazanç, kısa sürede ve bol kazanç hırsı doğal bir alışkanlık, bir meslek niteliği haline dönüşmüştür.

Emperyalizm **edebiyat ve sanat** alanında da kitlelere daha nitelikli şeyler vermiyor. İnsanlar daha çocuk yaşta yozlaştırıcı yayınlarla yüz yüze bırakılırlar. Resimli kovboy serüvenleri, polisiye kitaplar, gangster yaşamları, kızılderi-lilerle yapılan mücadeleler... Bu resimli hikâyelerin, polis romanlarının kahramanları, gözlerini kırpmadan başkalarını öldüren güçlü kişilerdir. Diğer yandan kitap piyasası, kadın-erkek ilişkilerini en çirkin biçimlerde dile getiren, erotik duyguları sömüren seks romanlarıyla beslenir. Çocuklara sunulan oyuncakların birçoğu onların kovboyculuk, askercilik oynamalarına yarayan türdendir. Küçükler gibi büyükler de kafadan çok göze hitabeden, düşündür-meyen, ama oyalıyan ve onları egemen güçlerin istekle-rine göre biçimlendiren yayınlara alıştırılırlar. Üstelik bu yayınlar, yayın sanayiine kolay kâr da sağlarlar.

Bu derece yozlaşmamış burjuva kültür ve sanatından yararlanma olanağı ise ancak küçük azınlık için mümkündür. Kapitalist toplumda geniş kitlelerin nitelikli edebiyat eserlerinden, resim, müzik, tiyatro, bale ve diğer sanat dallarındaki estetik değer taşıyan ürünlerden yararlanmaları pek mümkün olmaz. Öncelikle bunun için gerekli asgari eğitimi alamamışlardır. Diğer yandan ağır çalışma ve yaşam şartları içinde buna olanak bulamazlar. Hiç kuşkusuz, ileri kapitalist ülkelerde de bu böyledir. İşçinin ücreti asgari yaşama şartlarına göre belirlenir. Burjuvazi, işçilere ödediğinin, zorunlu beslenme, giyim, barınak masrafları dışında kalanını da, türlü tüketim şartlanmaları yaratarak onların elinden ustalıkla çekip alır. Emekçi halk ço-

ğunluğunun sanata ayıracıkları ne zamanları, ne paraları vardır. Sabah erkenden kalkıp işine giden ve akşamları yorgun argın evine dönen işçi, çoğu zaman yüksek tirajlı bir burjuva gazetesinin resimlerine, merak ve hayret uyandıran haberlerine şöyle bir göz atar, sonra televizyona dalar.

Burjuva toplumunda kişi işte böylesine bir «kültür» ortamı içinde yetişir. Bozuk toplum düzeni, gansterler, hırsızlar, fahişeler alkolikler, kumarbazlar yaratır. Yozlaşmış kültür bunu daha da besler. Dünyanın büyük kapitalist ülkesi, sanayi devi ABD, aynı zamanda ünlü gansterler, seks manyakları, eroinmanlar, cinnet getirip 8-10 kişiyi bir anda öldüren kişiler ülkesidir.

Çürümüş kapitalist toplum, onu ne pahasına olursa olsun sürdürmek isteyen güçlerin yanısıra, ona karşı çıkan, değiştirmek isteyen güçleri de oluşturur. İşçi sınıfının saflarından, sömürsüz ve baskısız insanca bir toplum kurma yönünde devrimci bir politik hareket ve kültür doğar. Diğer yandan kapitalizme karşı tepkiler bazen yanlış kanallara da yönelir. Örneğin son yıllarda, gençlik kesimlerinde bir salgın haline gelen «hipi»lik böyle bir hareket. Kapitalist toplumun çıkara, bencillige, savaşçılığa, iki yüzlülüğe dayanan değer yargılarına, yaşama biçimine başkaldıran bir kısım gençler, onu, devrimci bir yöntemle, değiştirmek için mücadeleye girişeceklerine, tepkilerini böylesine pasif, kayıtsızlığı, sorumsuzluğu içeren bir tavır içinde ortaya koyuyorlar.

Bir zamanlar devrimci bir niteliği olan, üstün nitelikli eserler ortaya koyan burjuva sanatı ise emperyalist dönemle birlikte daha da büyük bir bunalım içine düşmüş bulunuyor. Kapitalizme karşı bir tepki burjuva sanatçıları arasında da görülüyor. Ama bu sanatçılar, sorunun çözümünün kapitalist toplumun kökten değişip yerine yeni bir toplumun, sosyalizmin kurulmasına bağlı olduğunu kavra-

madıkça ve bu yönde etkin bir mücadeleye bizzat katılmadıkça kendilerini bir çıkmazdan kurtaramıyacaklardır. Burjuva sanatı, «öz»ün değişmesi gereğini kavramadıkça, buna yanaşmadıkça, ister istemez varolan toplum içinde çözüm aramaya çabılıyor, bu yüzden de biçim oyunları ile kendini yenilemeye, aşmaya çalışıyor. Bu sürekli denemeler içinde Batılı kapitalist ülkelerde sık sık yeni sanat modaları konuyor ortaya. Sorunun bir türlü özüne inemiyen bu «değişim» ve «yenilik» tutkuları, kimi zaman, «sanat için sanat» adına kitlelerden kopuyor, bir avuç sanatçının, entellektüelin oyunlarına dönüşüyor, örneğin sözcüksüz şiir yazmaya kadar vardiiriliyor..

Aynı durum burjuva felsefesinde de görülüyor. İdealizmle materyalizmi, yani burjuva dünya görüşüyle işçi sınıfının dünya görüşünü telif etmeye çalışan yeni yeni «görüşler» piyasaya sürülüyor. Bu baylara göre marksizmin 19. yüzyıla ait bir görüştür, eskimiştir. Bugünün felsefesi artık marksist «dogmalar» olamaz... Bu kişiler, marksizmin dogmalara karşı olduğunu; onun canlı, etkin, gerçeği ve değişimi yansıtan niteliklerini görmezlikten geliyorlar. Bir düşünce sisteminin doğruluğu ya da yanlışlığı, zaman bakımından önce ya da sonra ileri sürülmüş olmasıyla ölçülemez. Birşey doğruysa, onun yüzyıl önce söylenmiş olması, bugün artık eskimiş olmasını gerektirmez. Kaldı ki idealizmin de materyalizmin de kökleri binlerce yıl öncesine, daha ilk uygarlıklara dayanır. Doğrularla yanlışlar, daha binlerce yıl öncesinden beri yanyana söylenmekte ve birbirleriyle çekişmektedir. Marksizm ise materyalizmi bilimsel temellerine kavuşturmuş, onu bilimsel yöntemin, diyalektiğin üzerine bina etmiştir. Diyalektik materyalizmin doğruluğu, geçen süre içinde insanlık tarihi tarafından birçok kez doğrulanmıştır. Marksizm, bir dogmalar yığını değil, yaşayan, gelişen, her an kendisini doğrulayan bir gerçekliktir.

Aslında, marksizmi eskimişlikle suçlayan ve «çağın felsefesi» diye peşpeşe yeni görüşler ileri süren bu baylar, artık çürümüş ve devrini tamamlamış burjuva düzenini kurtarmaya çabalamaktadırlar. Neyin ölüp gitmekte ve neyin doğmakta olduğunun farkında bile değiller; ya da farkında olmak işlerine gelmiyor.

Emperyalizmin bu çürümüşlüğü ve kokmuşluğu, kapitalist ülkelerde emekçi kitlelerin saflarına sızılmaktan ve işçi hareketini bozmaktan da geri kalmıyor. Revizyonizm, sosyal şövenizm emperyalist şartlarda boy verdi ve 2. Enternasyonal hareketini doğurdu. Günümüzde de ABD'de, İngiltere'de, Federal Almanya'da ve diğer birçok kapitalist ülkede, işçi sınıfının sayıca büyüklüğüne rağmen onun güçlü politik örgütler oluşturmasını engelleyen, işçi sınıfını burjuva partilerinin kuyruğuna takan, etki alanına bırakan aynı çürümedir. Ancak bu durum ebedi olarak böyle sürüp gidecek değil. Nitekim emperyalist kampta ilk büyük gediğin açılmasından, Çarlık Rusyasında devrimin başarıya ulaşmasından bu yana çok şeyler değişti ve değişmekte. Bir yandan dünya sosyalist sisteminin ekonomik, kültürel ve diğer alanlardaki artan gücü, diğer yandan ulusal kurtuluş hareketleri emperyalizmi günden güne daha geri mevzilere çekilmeye mecbur ediyor. Kapitalist ülkelerdeki devrimci işçi hareketi de güç ve hız kazanıyor. Daha şimdiden Fransa'da, İtalya'da, Japonya'da, İspanya ve Portekiz gibi ülkelerde devrimci işçi hareketi kapitalizmle çetin bir mücadele yürütüyor. Yunanistan'da, hele uzun süre âdeta sesi soluğu çıkmamış Türkiye'de işçi hareketi, devrimci ve demokrat hareket, emperyalistlerin ve yerli gericiilerin yoz kültürüne karşı kitlelere ulaşıyor, onları uyarıyor, direnme güçlerini artırıyor, enternasyonalist ve barışçı yönde etkiliyor.

ULUSAL BAĞIMSIZLIK VE KÜLTÜR

Her ulusal kültürün iki unsuru içerdiğini, bunlardan birinin burjuvazinin, büyük toprak sahiplerinin ve diğer gerici unsurların gerici kültürü, diğerininse emekçi kitlelerin demokrat ve sosyalist kültürü olduğunu biliyoruz. Halkların özgürlük mücadelelerinde hiç kuşkusuz, önemli rol oynayan tutucu feodal ve burjuva unsurların kültürü değil, bu ilerici, demokrat ve sosyalist nitelikteki kültürdür.

Ancak bu kadarını bilmek ve söylemek, sömürge ve bağımlı ülkeler halklarının ulusal kurtuluş mücadeleleri ve ulusal kültür arasındaki ilişkileri kavramaya yetmez. Ulusal sorunun nasıl her ulusun içinde bulunduğu nesnel şartlar, toplumun gelişme aşaması, yani zaman ve mekân şartları gözönüne alınarak değerlendirilmesi gerekirse, ulusal kültür sorununun da aynı biçimde, nesnel şartları ve gelişmesi içinde değerlendirilmesi gerekir.

Çağımızda ulusal hareket, yahut «milliyetçilik» kavramı her ulus için, her durumda aynı şeyi ifade etmiyor. Burjuva devrimleri döneminde ilerici, devrimci bir rol oynayan burjuva milliyetçiliği, ulusal devletlerin kurulmasından, burjuva devriminin başarılmasından sonra gerici bir niteliğe büründü. Şovenizm ve ırkçılık biçimine bürünen bu akım, işçi sınıfının ve diğer emekçi tabakaların burjuvazinin kuyruğuna takılması, saldırı savaşları, ve başka ulusların boyunduruk altında tutulması için bir araç biçimine dönüştürüldü. Bu nedenle de sömürgecilerin ve emperyalistlerin milliyetçiliği gerici bir milliyetçiliktir. Ama diğer yandan sömürge ve bağımlı uluslar açısından ulusal hareket değişik bir anlam taşır. Bu halklarda ulusal hareket sömürgeci ve emperyalist boyunduruğuna son verilmesi, ulusal dilin ve kültürün baskı altından kurtulması, ulusal ekonomik güçlerin gelişmesi hedeflerine yönelmiştir; bu

nedenle de ilerici, devrimci bir rol oynamaktadır. Kuşku yok ki, ulusal kültür de bu amaçlara hizmet ettiği sürece ilerici bir rol oynamış olacaktır.

Sömürgeciler, yalnız askeri birliklerini, valilerini, şirketlerini değil, misyonerleri ve yoz bir kültürü de sömürgelelere soktular. Hatta birçok sömürge misyonerlerin askeri birliklerden daha önce gittikleri görülür. Din adamı kılığında Hıristiyanlığı yaymaya ve sömürge halklarının «ruhlarını eğitmeye» gider görünen bu kişilerin, sömürgecilerin ticari ve politik çıkarları için araştırmalar yaptıkları, ilişkiler kurdukları, üsler oluşturdukları çok iyi biliniyor.

Sömürgeciler, ırk üstünlüklerine, uygarlık taşıdıklarına, geri kalmış halkları yöneterek onlara yardımcı olduklarına dair masalları, kendi halklarına olduğu gibi bizzat sömürge halklarına da benimsetmeye çalıştılar. Kendileri uygar, yetenekli, kültürlü, üstün insanlardı; sömürge halkları ise vahşi, kültürsüz, başkaları tarafından yönetilmeye muhtaç bir kalabalık.. bir yandan antika eşyayı, yazıtları, heykelleri yağmalayıp metropoldeki müzelere taşıırken, diğer yandan da bu halkların bir tarihleri, kültürleri, işe yarar bir dilleri, sanat ve edebiyatları olmadığını, propaganda ediyorlardı. Sömürgeci propaganda her yönden sömürge halklarının kişiliğini öldürmeye, dirençlerini kırmaya, onları köleleştirmeye ve kendilerinin orada bulunuşunu haklı göstermeye yönelmişti. Sömürgeciler başka tedbirler de aldılar; her ülkede kendileriyle işbirliği yapan şeflere, gerici unsurlara iyi davrandılar, onlara sömürden pay verdiler. Üst sınıflardan seçtikleri çocukları kendi okullarında okuttular, ulusal çıkarlarına göre eğittiler. Sömürgeelerde yerli halktan işbirlikçi, asalak; değer yargılarında, giyimde kuşamda, davranışlarında sömürgecilere özenen bir tabaka oluştu. Her bakımdan sömürgecilere hayran olan bu grup, ülkelerinin ve halklarının sömürülmesinde ve baskı altında tutulmasında yabancılara yardımcı oldu.

Ancak bütün bunlar sömürge halklarının direncini, kurtuluş özelemlerini ortadan kaldıramadı elbette. Başlangıçta şartlar eşitsizdi. Ama emperyalistlerin 20. yüzyıl başlarında içine düştükleri büyük bunalım ve kendi aralarındaki savaşlar onları bitkin düşürdü. Diğer yandan Ekim Devrimiyle birlikte sömürge halkları mücadelelerinde yeni ve güçlü dostlar buldular. Ekim devrimci, sömürge halklarının kurtuluş mücadelelerinin başarısı için gerekli olan maddi ve moral güçleri oluşturdu. İşçi sınıfının, emekçi kitlelerin demokrat ve sosyalist nitelikteki kültürü ezilen dünya halkları arasında hızla yayıldı, özgürlük arzularını tutuşturdu.

Sömürgecilerin yoketmeye çalıştıkları ulusal kültür değerleri, ulusal duyguların kabarmasında, kitlelerin ulusal mücadeleye sokulmasında elbette önem taşırlar. Geçmiş kuşakların edebiyat, sanat ve düşün alanında ürettikleri, bir halkın folkloru, el sanatları alanındaki becerileri bu bakımdan küçümsenemez. Bunlar, o halkın yaratma gücünün, kültürünün vb. olmadığına dair sömürgeci propagandayı kırmak, kitlelere güven ve onur kazandırmak için gereği gibi değerlendirilmelidir.

Diğer yandan ulusal hareketle birlikte, özellikle de ulusal bağımsızlığın kazanılmasından sonra ulusal dil ve kültür önemli bir gelişme gösterir. Ulusal dilde eğitim yapılması ve bunun geniş yığınlara götürülmesi ulusal kültür ve sanatın araştırılıp aydınlığa kavuşturulması, kültür ve sanat alanında bir gelişmeye, serpilmeye yol açar. Bu da hiç kuşkusuz, ilerici, devrimci bir nitelik taşır.

ULUSAL DİLİN ÖNEMİ

Sömürgeciler, ırk üstünlüğü teorilerini dil üstünlüğüne dair teorilerle yan yana yürütürler. Ezdikleri ve sömürdükleri halkların dillerini küçümser, onlara kendi dillerini empoze eder, hatta kimi zaman uusal dilin kullanılmasını

yasaklar, bu alanda da ona baskı uygularlar. Sömürgecilik zorla assimile etme, eritip özümleme çabalarıyla birlikte yürür.

Sömürgecilerin dil konusundaki tezleri de ırk konusundaki tezleri gibi bilimsel temelden yoksundur. Ulusların ekonomik gelişme düzeyindeki farklılık gibi, dillerin gelişme düzeylerinin de birbirinden farklı olduğu bir gerçektir. Ama bu, geri düzeyde kalmış dillerin, gelişmeye elverişsiz olduğu anlamına gelmez. Her toplum ekonomik ve kültürel alanda gelişme olanağı buldukça dil de kaçınılmaz olarak zenginleşmekte, yetkinleşmektedir.

Besbelli, dil, ulusların oluşmasından yüzlerce, binlerce yıl önce, ilk toplumsal yaşamla birlikte var oldu. Ama bir dilin çeşitli lehçelerinin, şivelerinin arasından birinin yetkinleşmesi, yaygınlaşması, ülke ölçüsünde konuşma ve öğrenim dili haline gelmesi her toplumda uluslaşma hareketiyle atbaşı gitti. Fransızca, İngilizce, Almanca, Rusça gibi çağımızın önde gelen dilleri, Avrupa'da kapitalizmin boy verdiği, ulusal edebiyatların olduğu bir dönemde önemli gelişme gösterdiler. 15-16. yüzyıllara kadar Avrupa'da yazı ve bilim dili olarak Latince hakim bulunmakta idi.

Geri kalmış, sömürge ve bağımlı ulusların dilleri de, bu halklar ulusal özgürlüklerine kavuştukça, dilin ve kültürün önündeki engeller kalktıkça, ulusal birliğin sağlanmasına, ekonomik ve sosyal hayattaki gelişmeye paralel olarak gelişip yetkinleşmektedir.

Sömürgecilerin dil ve kültür üzerine yaptıkları baskılar, halkların yalnız kültür hayatını değil, tüm ekonomik ve sosyal yapıyı etkiler. Çünkü dil bir haberleşme, anlaşma aracı olarak kişilerin ilişkilerinde uyum sağlar; üretimde etkin rol oynar. Dilin aracılığı olmadan bilgi ve deney birikiminin kişiden kişiye, kuşaktan kuşağa ulaşması müm-

kün değildir. Dile getirilen sınırlamalar, toplumda yaratıcılığı, ticari ilişkileri köstekler. Kişinin kendi dilinde öğrenim yapamaması onun düşünme ve öğrenme gücünü sınırlar. Yabancı bir dil aracılığıyla öğrenmenin ve bildiğini anlatmanın ne kadar güç olduğunu herkes bilir. Çünkü dil, düşünceye sıkı sıkıya bağlıdır.

«Dil insanlar arasında en önemli haberleşme aracıdır. Dil birliği ve dilin kösteklenmeden gelişmesi, modern kapitalizme uygun düşen gerçekten özgür ve yaygın ticari ilişkiler için, nüfusun ayrı ayrı sınıflar halinde özgürce ve geniş çapta gruplaşması için en önemli koşullardan biridir.»

«Düşünce alışverişi, sürekli ve onsuз edilemeyen bir zorunluktur. Çünkü düşünce alışverişi olmadan, doğa güçlerine karşı verilen mücadelede ve gerekli maddi değerleri üretmek için verilen mücadelede insanların ortak eylemlerinin uyumlu bir biçimde düzenlenmesi mümkün değildir; düşünce alışverişi olmadan, toplumun üretim etkinliğinde başarı sağlamak mümkün değildir; giderek toplumsal üretimin kendisi bile olanaksız hale gelir. İşte bu yüzden, bütün toplum tarafından anlaşılabilir ve o toplumun bütün üyeleri için ortak bir dil olmazsa, o toplum üretimde bulunamaz hale gelir, dağılır ve toplum olmaktan çıkar. Bu bakımdan, dil, hem bir haberleşme aracı, hem de toplumun bir mücadele ve gelişme aracıdır.»

«Dil, üretime doğrudan doğruya değil de ekonomi aracılığıyla bağlı olan üst yapıdan farklıdır. Dil, insanın gerek üretim etkinliğine, gerekse bütün çalışma alanlarındaki bütün öteki etkinliklerinde dolaysız bir biçimde bağlıdır.»

Emperyalistlerin, sömürgecilerin ve diğer gerici burjuva hükümetlerinin başka halkların dil ve kültürü üzerindeki baskıları bazan en zorba biçimleri alıyor. Bu hükümetler,

insan hakları evrensel bildirisini ve atlarında imzaları bulunan diğ er uluslararası anlaşmaları diledikleri gibi çiğ neyip geçiyorlar. Bazan insanların kendi dillerinde türkü söylemeleri bile yasaklanıyor.

Genel olarak milli baskının her biçimi gibi, dil ve kültür üzerindeki baskının kalkması da en çok emekçi kitleleri ilgilendirir. Bu baskılar, yeni görüşlerin, düşüncelerin kitleler arasında yayılmasını, emekçilerin örgütlenmesini güçleştirir, halklar arasına düşmanlık sokar, devrimci güçlerin dayanışmasını zedeler. Ezilen ulusların işbirlikçi ve asalak sınıfları ise genel olarak bu baskılara karşı herhangi bir direnç göstermedikleri gibi onu kolaylaştırırlar da. Sömürgeciler de onların tarikatçılık, dini bağnazlık, kabilecilik ve benzeri nitelikteki tutucu, gerici, yoz kültürlerine ve bu türden geleneklere ses çıkarmaz, hatta onları teşvik ederler.

BAĞIMSIZLIĞI İZLEYEN DÖNEMDE KÜLTÜR

Diğ er yandan «ulusal kültür»ün oynadığı bu devrimci rolün belli bir döneme, sömürgecilik boyunduruğunun kırılması ve burjuva demokratik döneme özgü olduğu unutulmamalıdır. Bu dönemde bile bir halkın kültüründe tutucu ve gerici nitelikte unsurlar bulunduğu gözden uzak tutulmamalı. Her halkın kültüründe, yüzyıllar boyu birikmiş, baş eğmeyi öğütleyen, teslimiyetçi, kadercı unsurlar vardır. Yine geri kalmış toplumlarda kabilecilik, mezhepçilik, din ayrımları gibi şeyler safları böler, ulusal hareketin karşı sına önemli güçlükler çıkarırlar. Özgürlük mücadelesinde bu tür şartlanmalarla, zararlı eğilim ve geleneklerle ciddi biçimde mücadele edilmesi gerekir. Bunun gibi, yüzyıllar boyu halklar arasına sokulmuş düşmanlıklar, devrimci dayanışmayı zaafa uğratacak yanlış eğilimlerin doğmasına yol açabilir. Bu türden dar milliyetçi görüşlerle de mücadele edilmesi gerekir. Ulusal kültürün genel olarak olum-

lu bir rol oynayacağı bu dönemde bile asıl ilerici rolün sosyalist ve demokratik nitelikteki kültüre düştüğüne kuşku yoktur.

Ulusal bağımsızlık kazanıldıktan sonra sınıf mücadelesinin ön plana çıkması sonucu, ulusal kültürde bu iki kesim arasındaki fark daha açık biçimde ortaya çıkar. Eğer ulusal demokratik devrim sürdürülemez ve sosyalist devrimle tamamlanamazsa, burjuvazi, büyük toprak sahipleri ve diğer tutucu unsurlar, ekonomik ve sosyal yaşamın tümünde olduğu gibi, kültür alanında da kendi egemenliklerini kurmak isteyeceklerdir. Böyle bir durumda, ulusal kütülürü bir tüm olarak savunmak tutucu ve gericiilerin işine yarar. Çünkü iktidara hâkim olan tutucu egemen sınıflar, uluslararası burjuva ve feodal karakterde olan kendi kültürlerini ulusal kültür diye sunacaklardır. Nitekim ulusal bağımsızlıklarını kazanan, ama kapitalist kampta kalan birçok ülkenin, emperyalizmle bağlarını koparamadığı, hatta giderek güçlendirdiği son 20-30 yılın ve daha öncesinin örnekleriyle görülmektedir. Bu ülkelerde ulusal kültür emperyalizmin denetimi ve etkisi altına giriyor; ya da eski durum devam ediyor. Kaldı ki sömürücü sınıflar var oldukça ve topluma egemen bulundukça kendi tutucu, gerici kültürlerini de yaratma ve tüm kitlelere benimsetme çabasına devam edeceklerdir. Bu durumda ulusal kültürün bir tüm olarak savunulması, pratikte, egemen sınıfların şoven, anti-sosyalist, hatta anti-demokratik kültürünü savunmaya varır.

Bu bakımdan kapitalist bir toplumda ulusal kültürün iki unsurunu birbirinden ayırmak, egemen sınıfların gerici kültürüne karşı çıkarken, emekçi sınıfların uluslararası demokratik ve sosyalist kültürünü savunmak devrimciler için son derece önemlidir. Hiç kuşkusuz, ulusun ezici çoğunluğunun çıkarlarını temsil eden kültür de budur. O, biçimde

ulusal, özünde demokratik ve sosyalisttir. Her ulusun kendi diliyle ifade edilmektedir. Her ulus kendine özgü motifler, renkler ve katkılarla onu zenginleştirmekte, özgün biçimleri yaratmaktadır. Ama özünde enternasyonalist bir kültürdür o. Her yerde gerçekçi, sömürüye ve zulme karşı, barışçı ve yaratıcıdır.

Bu iki kültürün farkı toplum yaşamının her alanında, düşüncede ve davranışta her an karşımıza çıkar. Egemen sınıfların gerici kültürü yüzyıllardan beri insanın bilincini ve davranışlarını etkilemiş, pek çok kötü alışkanlıkları, oğça ve toplumla ilgili yanlış değer yargılarını insan zihnine yerleştirmiştir. Yeni kültür ise doğa ve toplumla ilgili doğru bilgiler ve yeni insanî ilişkiler üzerinde kurulmaktadır.

Eski kültürün dar çemberinden kurtulamamış birine sorsanız, insanın mutlu olmasını kendisinin ve ailesinin rahatında, varlığında görür. İnsan yalnız kendisini ve ailesini düşünmelidir, der. Ne kadar zenginse o kadar mutlu olacağını sanır. Oysa mutluluğun salt kişisel rahatlıkla, varlıkla sağlanamayacağı bizzat burjuva toplumunun deneylerinden de biliniyor. Başkalarının mutsuz olduğu, aç ve işsiz olduğu bir ortamda insan tek başına mutlu olamaz. Sosyalist kişi için mutluluk fazla paranın, eşyanın çok ötesinde bir şeydir. O, başkalarıyla omuz omuza iyi ve güzel şeyler yaratarak, kendisini, toplumu ve doğayı ileri doğru değiştirerek ve ancak başkalarıyla birlikte mutlu olacağını bilir.

Eskinin yanlış değer yargılarından kurtulamamış bir küçük burjuvaya göre her insan ve her toplum yalnız kendi çıkarını düşünür, herkes başkalarını sömürmek için fırsat arar. O, sosyalist bir kişiyi ve toplumu da bu gözle görür, sosyalist toplumla burjuva toplumun birbirinden ne derece farklı yapıya ve dünya görüşüne sahip olduğunu kavrayamaz. Oysa sosyalist kültür insanların kardeşliğini

bir gerçeklik haline getirir. İnsanlar arasında düşmanlık yaratan sınıflı toplumun sömürü ve zulüm ilişkileridir; bu ilişkiler kaldırıldı mı düşmanlık da biter. Sosyalist kişi başka halklara düşmanlık duymaz; onların da mutlu ve özgür olmasını ister ve bunun için çalışır.

Günümüzde, devrimci geçinen bazı kişiler, aynen burjuvalar gibi sosyalist toplumlarda sömürü ve zulüm ilişkileri arıyor, ya da, gerçekleri ters yüz ederek var gibi gösteriyorlar. Onlar da aynen burjuvalar gibi sosyalist toplumları savaşı ve saldırgan amaçlar gütmekle suçluyorlar. Bu görüş, açıkça, işçi sınıfına ve emekçilere inançsızlıktır. Bu, tarihsel gelişmeyi, bilimsel sosyalizmi yadsımaktır; kesinlikle gerici bir burjuva görüşüdür. Bu kişiler burjuvazinin döşediği kaldırım taşlarına basa basa ilerliyorlar; toplumdaki yanlış, dar görüşlü, şoven hatta ırkçı değer yargılarına, duygulara yaslanıyorlar. Onlardan güç alıyor ve onları kışkırtıyorlar.

Gerici burjuvazi, dünyanın her ülkesinde yurtseverleri ve sosyalistleri «vatan»a ve «millet»e zararlı görüşler taşımakla, hatta hainlikle suçlar. ABD'de azgın şoven ve militarist güçler, Rosenbergleri bu suçlamalarla idama gönderdiler. Türkiye'de Nazım böyle suçlandı. Ülkemizde sanat ve düşün alanında üstün eserler vermiş tüm yurtseverler, ilerici kişiler, emekçi halkın dostları hep bu şekilde suçlanmışlar, ağır baskılar görmüşlerdir. Burjuvazi kitlelerde de bu yönde şartlanmalar, ön yargılar yaratır. Oysa sosyalistler kadar kim özgürlüğe değer verebilir? Ama sosyalistler elbette enternasyonalisttirler. Bu demektir ki kişisel çıkarlarını, kendi emekçi halklarının çıkarlarını tüm ülkelerin emekçilerinin çıkarlarıyla birleştirirler. Hiç bir halka düşmanlık duymazlar. Başka ülkelerin işçilerini de dost görürler. Ama ulusal kinle, bencillikle, düşmanca duygularla donanmış olanlar bunu anlayamazlar. Onlar bir emperyalist ülkeyle, bir sosyalist ülkeyi birbirine karıştırırken aynı kafayla hareket ediyorlar.

Geri kalmış kapitalist ülkelerin burjuvaları, büyük toprak sahipleri ve tüm gericileri ileri kapitalist ülkelerin, emperyalistlerin kanatları altına sığınır. Onlarla ortaklaşa «kendi» halklarını sömürürler, ülkenin doğal ürünlerini onlara peşkeş çekerler. Onlar elbette uşak ruhludurlar. «başkalarını sömüren kişi özgür olamaz.» Ama bu kişiler yalnız «uşak ruhlu» oldukları için değil, sınıfsal çıkarları gerektirdiği için öyle yapıyorlar. Burjuvaziye «uşak ruhandan» vazgeçmesini, onurlu olmasını önerenler, yalnızca ahmaklardır. Ama sosyalistlerin enternasyonalist dayanışması ile sömürücülerin arasındaki ilişkileri birbirine karıştırmak, bir ve aynı şey gibi göstermek ise ahmaklığın daniskasıdır. Çünkü ilerici insanların, demokratların ve sosyalistlerin dünya ölçüsünde dayanışması belli kişisel ve sınıfsal çıkarlar için değil, tüm insanlığın çıkarıdır; her yerde insanca bir yaşamın kurulması içindir. İşçi sınıfının enternasyonalist dayanışması özverinin, onurun, kişiliğin yüce bir biçimidir. Bunu, aynen gericiler arasındaki ilişkiler gibi gösterenler, uyduluk, uşaklık olarak değerlendirenler, eğer maaşlı burjuva ajanları değillerse, şartlanmış dar kafalı küçük burjuvalardır.

Burjuvalar kendi aralarında dünya ölçüsünde en geniş biçimde ilişkiler kurarken, emekçileri dar ulusal duvarlar içine hapsetmek isterler. Her ulusun burjuvazisi için siyasi bakımdan bağımsız bir devletin kurulması yetiştir. Yeter ki bir devlet kurulsun, sınırları çizilsin, oraya bir bayrak dikilsin ve burjuvazi iktidarda olsun. Ondan sonra emekçi halktan istenen, çalışıp burjuvaları ve diğer asakları mutlu yaşatmak, yine onların çıkarı için başka ülkelerin emekçileriyle gerektiği zaman savaşmaktır.

Oysa emekçi halk için özgürlük sorunu siyasi bağımsızlıkla bitmez. Emekçiler ve onların en uyanık, en yiğit öncüleri olan sosyalistler elbette ulusal bağımsızlığa büyük değer verirler; sömürgeci boyunduruğunun kırılması için

herkesten çok ve fedekârca mücadele eder, ulusal hareketin önünde yer alırlar. Ama yine emekçi halk, kurtuluşun salt bu olmadığını bilir. Asıl kurtuluş toplumun tüm sömürücülerden, tüm asalaklardan kurtulmasıdır. Emperyalistlerin siyasi, ekonomik ve kültürel alandaki her türlü baskı ve sömürsü de ancak o zaman gerçek anlamda son bulur. Emekçi halk için sorun, dünyanın her yerinde insanca bir yaşamdır, her türlü kölelik zincirinin son bulmasıdır. İşte bunun içindir ki sosyalistler gerçek yurtseverlerdir; onlar özgürlüğe ve onura düşkün insanlardır. Onlara yakıştırılamayacak bir şey varsa o da uyduluk kavramıdır. Onlar ne başkalarına uydular, ne de başkalarını kendilerine uydular. Kendileri, ülke gerçeklerine boş verip ideolojik ve politik düzeyde başkalarının papağanlığını yapan kişilerin burjuvaların ve büyük toprak sahiplerinin yanısıra devrimci güçlere bu suçlamaları yöneltmeleri gülünçtür. Onlar böylece işçi sınıfına, tüm ilerici insanlığa ihanet ediyor ve burjuva ideolojisinin gönüllü propagandacısı durumuna düşüyorlar. Onların tüm çabası, tüm ülkelerin işçilerinin saflarını bölmeye yönelmiştir.

KAVRAM KARGAŞASI VE EMPERYALİZM :

Burjuva ideolojisinin bir özelliği de yarattığı kavram kargaşasıdır. İşçi sınıfıyla mücadeleye tuttuğu ilk zamanlardan beri bu konuda oldukça ustalalmıştır o. Burjuva sözcüleri duruma göre, yerleşmiş bilimsel kavramları bir yana itip yeni kavramlar üretir, ya da bu kavramların özünü değiştirir, onu dejenere ederler. Alman faşistleri, işçi sınıfının birçok sloganlarına sahip çıktılar ve kitleleri yanıltmak için onlardan yararlandılar. Sermayenin bu en gözük kanlı uşakları, kitle tabanı edinmek ve yığınları şaşırtmak için kitlelere iş, özgürlük vaadetteler, kapitalist toplumun gizlenemez bazı kötülüklerini eleştirdiler, hatta kapitalizme hücum eder göründüler. Adlarını bile «Nasyonal Sosyalist»

olarak koydular. Bugün de ülkemizde faşist beslemelerin benzer taktikleri denedikleri gözlerden kaçmıyor; onlar da «İş, ekmek, özgürlük», hatta «kahrolsun Amerika» gibi sloganların altına imza atmaktan geri durmuyorlar..

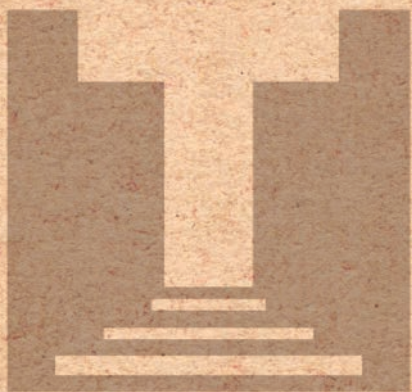
Burjuvazi şimdi hemen tüm kapitalist ülkelerde «sosyal refah»tan, «ulusal gelirin adaletli şekilde bölünmesi»nden sözediyor. Diğer yandan özgürlük ve demokrasi şampiyonluğu yapıyor, «insan hakları»ndan sözediyor ve bütün bu kavramları elbette dejenere ediyor. Kapitalist toplumlarında pek çok saf insan, burjuva demagogların her ailesinin günü yaptıkları bu şamata içinde neyin doğru, neyin yanlış olduğunu kavramakta sıkıntıya düşüyor. Günümüzde bu demegoglara maocular da eklenmiş durumda.

Günümüzde en önemli kavram karmaşası «emperyalizm»le ilgili olanı. Bazı çevreler emperyalizmin, kapitalizmin en son aşaması olduğunu bilmezlikten gelerek kapitalist üretim biçiminin çoktan beri tasfiye edildiği ülkeleri emperyalist diye göstermeye kalkıyorlar. «İki süper devlet», «yoksul ülkeler - zengin ülkeler» gibi terimlerin altına sığınıyorlar. Açıktır ki böylesine kavramlarla toplumların niteliği ve çağımızın gelişim doğrultusu belirlenemez.

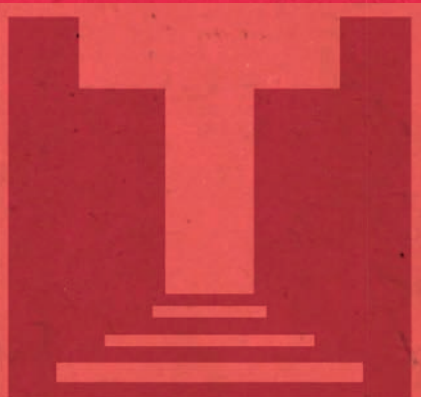
Bu kişiler, «İki süper devlet» ve «Yoksul ülkeler-zengin ülkeler» derken iki farklı sistemi bir araya getiriyor, birbirine temelden zıt iki toplum yapısını, iki yaşama biçimini kasıtlı olarak birbirine karıştırıyorlar. ABD bir süper devlettir, emperyalisttir ve zulmün sömürünün dünyamızdaki baş temsilcisidir. Eğer başka bir sosyalist ülke de bu derece güçlü olursa o da başkalarını sömürecek ve onlara baskı yapacaktır, ya da yapmaktadır! Onlar, küçük burjuva kafalardaki böylesine kaba bir mantıktan, yakıştırmadan yararlanmaktadırlar. Burjuvalar zengindir, çünkü onlar başkasını sömürüyorlar. Zengin kapitalist ülkeler de başkalarını sömürdükleri için zenginler. O halde gelişmiş olan, «zengin» sosyalist ülkeler de başkalarını sömürdükleri için zengindirler! İşte dayandıkları aynı küçük burjuva mantık..

Söylemesi bile «abes» kaçır ki, bir sosyalist ülke büyümekle, güçlü olmakla bir emperyalist ülkeye dönüşmez. Sosyalist toplumun gelişmeyeceğini, küçük ve yoksul kalacağını kim söyledi ki. Tersine sosyalizm üretim güçlerinin önündeki engelleri kaldırarak toplumu büyük bir gelişme aşamasına sokar. Burjuva toplumu nasıl feodal toplumu fersah fersah aştıysa, sosyalist toplum da kapitalist toplumu öylesine aşacaktır; bu kaçınılmazdır. Ama büyümekle sömürücü olmanın ne ilgisi var? Burjuva toplumu büyüdükçe sömürüyü de büyüttü; çünkü o sömürücü ve sömürülen sınıflara ayrılmış bir toplumdur. Ama sosyalizm de işte ilk kez sömürüyü toplum yaşamından çıkararak bir düzendir. Bu kişiler, «yoksul-zengin» ülkeler ayrımını yaparken, bilinçsiz yoksul kişideki duygusal tepkiye sesleniyorlar. Oysa bir kapitalist ülkenin zenginliğiyle bir sosyalist ülkenin zenginliği nitelik bakımından birbirinden apayrı şeylerdir. Burjuva toplumu ne kadar zenginleşse de emekçi çoğunluk nisbi de olsa, yoksuldur. Orada, toplumsal zenginlik her zaman küçük bir azınlığın elinde toplanır. Oysa sosyalist toplumda zenginlik toplumsaldır. Emekçilerin yarattığı değer başkaları tarafından yağmalanamaz. Gelişmeden toplumun her bireyi yararlanır. Elbette sosyalist toplum ekonomik ve kültürel yaşamda burjuva toplumunu aşacak, çok geride bırakacaktır. Bunu kötü bir şey gibi görmek sosyalizmden bir şey anlamamak ve ona inançsızlıktır. Bazıları çağımızda, sosyalizmi hâlâ komünal toplumun yoksulluk ve eşitlik şartlarına dönülmesini öneren bazı 18, 19. yüzyıl ütopyacıları gibi düşünüyorlar. Bu Diyojen'ce düşünme ve yaşama tarzıyla sosyalizmin bir ilişkisi yoktur.

Burjuva kültürünün etki alanında bu tür yanlış görüşlerin yeşermesi olağan karşılanmalıdır. Gericilerin ve onların maskeli yardımcılarının bu tür kavram kargaşalarına kanmamak ancak sosyalizm hakkında doğru ve sağlıklı bilgiler edinmek ve bilimsel, sistemli bir düşünme yetisi kazanmakla mümkündür.

TÜSTAV

TÜSTAV

FİYATI : 5 LİRA